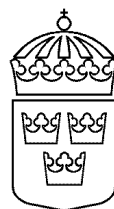

Riksdagens protokoll

2002/03:102

Tisdagen den 13 maj

Protokoll
2002/03:102

Kl. 14.00 – 16.31
18.00 – 19.14

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 7 maj.

2 § Meddelande om ändring i kammarens sammanträdesplan

Talmannen meddelade att interpellationsdebatten *tisdagen den 27 maj* skulle äga rum *kl. 14.00*. Meddelandet hade delats ut till kammarens ledamöter.

3 § Svar på interpellation 2002/03:250 om piratkopierade programkort för betal-TV

*Svar på
interpellationer*

Anf. 1 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Herr talman! Lennart Kollmats har frågat vad jag avser att göra för att möjliggöra att kravet på ett effektivt skydd mot piratkopierade programkort för betal-TV kan uppfyllas redan nu.

Som framgick av mitt skriftliga svar på en fråga av Lennart Kollmats den 5 mars 2003 omfattar lagen (2000:171) om förbud beträffande viss avkodningsutrustning (avkodningslagen) bland annat ljudradio- eller TV-sändningar som är riktade till allmänheten och är föremål för villkorad tillgång och tillhandahålls mot betalning. Enligt lagen är det förbjudet att yrkesmässigt eller annars i förvärvssyfte tillverka, importera, distribuera, sälja, hyra ut, inneha, installera, underhålla eller byta ut avkodningsutrustning i syfte att göra en tjänst som omfattas av lagen tillgänglig i tolkningsbar form utan tjänsteleverantörens godkännande.

Lagen innebär en skärpning i förhållande till tidigare lagstiftning bland annat på så sätt att det inte längre krävs särskilda skäl för att väcka åtal samt att möjligheterna att kräva skadestånd har blivit större.

Frågan om förbud mot privat innehav av avkodningsutrustning berördes vid tillkomsten av lagen. Då gjorde regeringen bedömningen att rättsväsendets resurser borde koncentreras till sådan verksamhet som genom omfattning, regelbundenhet med mera kan leda till mer allvarliga skadeverkningar. Härtill kommer att ett förbud mot privat innehav i praktiken skulle bli mycket svårt att kontrollera.

För närvarande pågår ett arbete inom Regeringskansliet med att ta fram en departementspromemoria med förslag om hur direktivet om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället, även kallat Infosocdirektivet, ska införlivas i svensk rätt. Jag har i mitt tidigare frågesvar pekat på skillnaderna mellan det upphovsrättsliga skyddet och skyddet för villkorade tjänster enligt avkodningslagen. Samtidigt finns det förstås, som Lennart Kollmats påpekar, ett visst samband mellan de båda rättsområdena. I Infosocdirektivet sägs dock uttryckligen att det direktivet inte ska påverka bestämmelser om villkorad tillgång, det vill säga sådana bestämmelser som i svensk rätt finns i avkodningslagen. Avgränsningsfrågor kommer att behandlas i den nyssnämnda departementspromemorian.

Jag är väl medveten om att branschföreträdare och upphovsrättsorganisationer anser att ett förbud mot privat innehav skulle kunna minska försäljningen av piratkort. Jag vill dock betona att det är viktigt att vi har en god grund för att bedöma verkningarna av de skärpta regler som den nuvarande lagen innebär innan det kan bli aktuellt att överväga ytterligare förändringar. Det är också angeläget att värdera effekterna av de förbättrade tekniska skyddsåtgärder som har aviserats av företag i branschen.

Anf. 2 LENNART KOLLMATS (fp):

Herr talman! Först vill jag tacka för svaret. Jag kan inte säga att jag är helt nöjd med svaret, men det hade väl ministern inte väntat sig heller.

Skälet till att jag har engagerat mig i frågan är att här finns både rättsliga och ekonomiska frågor som känns obesvarade eller snarare otillräckligt lösta – rättsligt genom att försäljning av en vara är otillåten, medan innehavet är tillåtet. Jag tycker inte att det är logiskt. Det förhållandet är eller var uppenbarligen regeringen medveten om redan när lagen stiftades, men man tyckte inte att skadeverkningarna var tillräckligt allvarliga. Här skiljer sig våra bedömningar tydligt. Jag anser att det bör finnas en logik i rättstillämpningen, och sunt förnuft borde säga att om det är förbjudet att yrkesmässigt sälja en vara, tillverka den, importera, distribuera, installera varan med mera borde det också vara så att det inte är tillåtet att använda varan, inte ens för privat bruk.

Jag är inte jurist, men jag tar mig friheten att jämföra detta med till exempel hembränning. Det är förbjudet att tillverka sprit hemma. Det är förbjudet att sälja hembränt. Det är också förbjudet att inneha apparater som möjliggör hembränning.

Jag nämnde i början att ärendet också har ett ekonomiskt innehåll. Det handlar om de distributionsbolag som förlorar mängder med pengar på att det finns människor som tillverkar privatprogramkoder, illegalt säljer dem till privatpersoner som sedan tar del av det TV-utbud som de inte har rätt till genom att de inte har betalat för det. Här finns också de problem som kulturministern själv anför, det vill säga upphovsrätsfrågorna.

Distributionsbolagen värderar sina förluster till hundratals miljoner kronor per år, och jag kan inte låta bli att fundera över ministrerns reaktion om det hade varit ett offentligt ägt bolag som hade mist så mycket pengar. Låt oss jämföra med TV-licensen. Åtgärderna för att få in TV-avgiften kostar en del. Det kan vara nog så kännbart om man underlåter

att betala den. Hur skulle man då reagera om någon TV-innehavare presenterade ett förfalskat kvitto som bevis för TV-avgiften? Han innehar ju kvittot, men det är falskt. Det är för mig ungefär samma sak som innehav av ett privattillverkat kodkort.

Ministern säger också att det är svårt att kontrollera innehav i praktiken. Jag uppfattar den kommentaren som ett skäl till att underlåta att förbjuda innehavet. Med anledning av det kan man konstatera att våra skandinaviska grannar inte gör samma bedömning. I Danmark har man gjort nedslag hos tillverkare och där hittat försäljningslistor med namn och adresser på kunder och därigenom fått fatt på piratkortskonsumenter. En del har också dömts till böter för innehavet. Bara förbudet mot innehav har en preventiv inverkan, anser man i våra skandinaviska grannländer.

Jag har fått rapporter om att införandet av den strängare lagstiftningen i Danmark och i Norge har haft en god effekt. Problemet med piratprogramkorten i Danmark är nu ca 80 % mindre än innan lagen trädde i kraft. Man ska inte heller underskatta signalerna från riksdagen och oss politiker.

Skillnaden i lagstiftning har medfört att Sverige är det land i Skandinavien som har det absolut största utbudet av piratprogramkort. Jag undrar givetvis om detta inte oroar ministern. Man räknar med att antalet sådana kort är fyra till fem gånger större i Sverige än i Danmark och Norge. Finns det slutligen inte också ett värde i nordisk samordning på det här området?

Anf. 3 LENA ADELSON LILJEROTH (m):

Herr talman! Även vi moderater ser naturligtvis faror i de piratkopierade programkorten. Upphovsrätten är viktig för att kunskapssamhället ska kunna utvecklas. Men upphovsrätt är inte något absolut. Man kan och ska till exempel inte inskränka människors rätt att använda sina egna exemplar av böcker eller cd-skivor för att göra en kopia för eget privat bruk. Det menar naturligtvis inte heller Lennart Kollmats. Det är den kopiering som skadar rättighetsinnehavaren som ska vara straffbar.

Genom kabelkanalerna sänds nya spelfilmer och dyra sportevenemang, ett utbud som ofta går långt utöver vad statstelevisionen kan erbjuda. Betal-TV-företagen har kostnader genom att pengarna ska gå tillbaka till de ursprungliga rättighetsinnehavarna till filmerna och evenemangen. Naturligtvis är många av företagen angelägna om att man skärper reglerna. De hävdar, säkert helt korrekt, att lagen om förbud mot viss avkodningsutrustning inte fungerar särskilt bra. För att ha ett privat kort till betal-TV är inte, som Lennart Kollmats påpekade, kriminellt. Kortkoderna knäcks och säljs via nätet, och betydande ekonomiska be-
lopp hamnar utanför systemet. Så ett förbud mot innehav av piratkort vore förmodligen en viktig politisk signal att piratkopiering, som faktiskt är ett slags stöld, inte ska tillåtas.

I dag är den allmänna inställningen – åtminstone bland väldigt många, inte minst hos mina barn och ungdomar i tonåren och något äldre – att det är okej att inneha piratkort, och detta bäddar givetvis för en marknad. Men frågan är inte särskilt enkel, det har jag märkt när jag har försökt att sätta mig in i den.

I Norge är innehav av piratkort kriminaliserat. Det kan bli böter eller fängelse i upp till ett år. I fjol anmäldes 1 000 personer för bruk av piratkort och ett hundratal för försäljning.

Jag har varit i kontakt med riksdagens utredningstjänst där man konstaterade att det är svårt att få reda på hur många åtal som har väckts och hur många personer som har fällts. Det hittills strängaste straffet uppgår till åtta månaders fängelse, vilket ändå är rätt kännbart, och ett antal brukare har dömts till böter.

Det kan ju inte ligga i någons intresse – inte heller i vårt – att göra fler till brottslingar. Det kan inte heller tillhöra polisens mest angelägna uppgifter att gå in i privata hem för att leta efter avkodningsutrustning.

Däremot är det viktigt att värna upphovsrätten – eller om man så vill den privata äganderätten – även på det här området. Men vi tror att man riskerar att hamna fel om man kriminaliserar privat innehav. Då är det bättre att rikta in sig på den affärsmässiga verksamheten, det vill säga de stora aktörerna, snarare än enskilda piratkortsinnehavare.

Herr talman! Det finns bolag – Stjärn-TV lär vara ett – som har en teknik som skiljer sig från andra företag. Problemet med piratkort går kanske att lösa, men det måste i första hand vara aktörerna på marknaden, produktions- och TV-bolagen, som ska agera och göra vad de kan för att förhindra illegalt utnyttjande av sådana här kort.

Inom Moderaterna ser vi klara problem med en kriminalisering av att inneha piratkort, även om jag förstår det goda syftet bakom. Hur ska man se till att lagen följs? I Norge finns som bekant en tuff lagstiftning, men problemet existerar likafullt. I förlängningen ser vi också andra faror. Den här frågan gränsar ju till yttrandefrihet och tillgång till fri information.

Jag är nyfiken på att höra när departementspromemorian kan tänkas komma.

Anf. 4 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Herr talman! Det var två väldigt intressanta inlägg som visar att vi har en grundläggande samsyn i den här frågan. Piratkorten utgör ett problem, men frågan är vilken väg som är den bästa för att lösa problemet.

Jag har sympati för det som både Lennart Kollmats och Lena Adelsohn Liljeroth säger. Det resultat som jag och regeringen har kommit fram till är att vi bör försöka att samla ihop erfarenheterna av den nya skärpta lagstiftning som vi nu lever med. Lagen bör få verka ett tag, så får vi se om den resulterar i någon förbättring. Sedan får vi följa frågan som vi har utlovat att göra.

Den departementspromemoria som Justitiedepartementet arbetar med ska förhoppningsvis komma redan före sommaren.

Det finns skrämmande siffror som en del av företagen i branschen redovisar. Man ska kanske ta en del av siffrorna med en nypa salt – i någon mån får man väl betrakta dem som partsinlagor. Man kan också se att när ett TV-företag tappar abonnenter är det ett annat som vinner abonnenter.

Men visst är det ett problem. Därför är det också intressant att se vad företagen själva har lyckats åstadkomma. Åtminstone ett av företagen på den nordiska marknaden menar att det går att åstadkomma en säker åtkomstteknik, och man arbetar nu med dessa frågor.

Anf. 5 LENNART KOLLMATS (fp):

Herr talman! Tack, Marita Ulvskog! Jag lämnade också in en skriftlig fråga i våras om detta, och då pekade jag på hur öppet piratkorten säljs över Internet.

Jag har här en Internetsida som visar hur det kan se ut. Den är färggrann och budskapet är inte alls dolt. Det är uppenbart mycket enkelt att få tag i piratkort. I en ruta på sidan står det:

Obs! Det är inte olagligt att som privatperson köpa och inneha ett piratkort eller annan avkodningsutrustning.

Det finns ju människor som struntar i lagstiftningen, men det finns också de som starkt tvekar inför att bryta mot lagen om de vet att det är olagligt att inneha piratkort. De nordiska grannländernas lagstiftning visar att de delar denna uppfattning. Den text som jag läste upp här är ju rena marknadsföringen.

I tidningen Vi på TV fanns det en artikel i somras om att det i Spanien utdöms fängelse för innehav av piratkort. Man kan få fängelse i upp till 24 månader, och detta sprider sig kanske.

Lagen har faktiskt varit gällande ett tag. Den trädde i kraft för tre år sedan, den 1 maj 2000. Det är en väldigt liten förändring som behöver göras. I 5 § står det: "Avkodningsutrustning får inte yrkesmässigt eller annars i förvärvssyfte tillverkas, importeras, distribueras, säljas, hyras ut, innehas, installeras, underhållas eller bytas ut i syfte att göra en tjänst som omfattas av lagen tillgänglig i tolkningsbar form utan tjänsteleverantörens godkännande."

Om man stryker de fem orden "yrkesmässigt eller annars i förvärvssyfte" är det hela klart. Kommer ministern med ett sådant förslag kan jag lova att Folkpartiet, men uppenbarligen inte Moderaterna, stöder det.

Jag förstår inte varför kulturministern är så försiktig i den här frågan. Det kan väl ändå inte vara något principiellt eller ideologiskt. Regeringen är ju själv indirekt med i sammanhanget genom marknätet. Nog skulle vi väl tillsammans kunna göra något bra för hela den här branschen. Denna åtgärd skulle dessutom inte på något sätt drabba laglydiga medborgare negativt, tvärtom.

Jag inser att ministern inte har för avsikt att i dag meddela någon förändrad syn. Men jag hoppas ändå att debatten och mitt engagemang i den här frågan har skapat ett tankekorn som med tiden växer till sig så att det kan komma ett förslag till lagändring genom att man tar bort fem små ord.

Anf. 6 LENA ADELSON LILJEROTH (m):

Herr talman! Jag har inte mer att tillägga i sak, utan jag avvaktar departementspromemorian som jag förstod skulle komma före sommaren. Det blir säkert anledning till debatt i höst igen.

Anf. 7 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Herr talman! Jag kan inte se att det är någon jättelik ideologisk skiljelinje i den här frågan. Den är intressant och viktig, och det handlar också bland annat om att vi ska kunna se till att folk som ägnar sig åt lagbrott upptäcks och blir lagförda. Här ser vi problem med att använda rättssystemets resurser för den här typen av insatser. Det finns också en del integritetsproblem som kan uppstå.

Men med en fortsatt debatt utan några ideologiska låsningar av något slag tror jag att vi kommer att finna att samsynen går att översätta också i politiska beslut.

Anf. 8 LENNART KOLLMATS (fp):

Herr talman! Också jag hoppas på det.

När det gäller rättssamhället och hur man använder dess resurser har danskarna gjort tillslag hos dem som producerar. Då har man också hittat namnlistor som har underlättat lagföring, och det har inte tagit så mycket av resurserna i anspråk. Däremot har man minskat användandet av piratkort i en utsträckning som jag tror att de själva var rätt så imponerade av.

Jag tycker inte att frågan är så stor att jag ska jaga kulturministern med blåslampa i framtiden, men jag lovar att inte släppa debatten. Jag tycker också att den är viktig, och det är möjligt att vi får tillfälle att återkomma till den. Jag tackar så mycket för debatten här i dag.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 2002/03:255 om skillnader i de kommunala musikskoleavgifterna

Anf. 9 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Herr talman! Cecilia Wikström har frågat mig om jag avser att vidta åtgärder för att se över hur de olika avgifterna i kultur- och musikskolor påverkar uppfyllelsen av FN:s konvention om barnens rättigheter. Frågan föranleds av en rapport från Rädda Barnen som nyligen har kartlagt kommunernas avgifter för den kommunala musikskolan och som konstaterar att avgiften varierar avsevärt från kommun till kommun.

FN:s barnkonvention lyfter bland annat fram barnens rätt till deltagande i det kulturella och konstnärliga livet och konventionsstaterna uppmanas att verka för detta. I Sveriges tredje rapport till FN:s kommitté för barnets rättigheter från 2002 beskrivs hur barns och ungdomars rätt till kultur beaktas i vårt land.

När riksdagen hösten 1996 beslutade om en ny inriktning på den nationella kulturpolitiken var målgruppen för flera av de statliga reformer som då initierades just barn och ungdomar. Bland de reformer som tillkommit under de senaste åren vill jag bland annat nämna det statliga stödet för inköp av litteratur till barn och unga som kommuner har möjlighet att ansöka om och som har haft stor betydelse för att stärka den läsfrämjande verksamheten på folk- och skolbibliotek. De nationella uppdragen inom områdena barn- och ungdomsteater, ungdomskultur respektive musik, länskonstnärsverksamheten och inrättandet av regionala resurscentrum för film och video är andra exempel på framgångsrika statliga åtgärder på kulturområdet. Listan skulle kunna göras betydligt längre, men jag vill här hänvisa till redogörelsen i den nämnda rapporten till FN:s kommitté för barnens rättigheter.

Ansvar för musik- och kulturskolorna vilar, som Cecilia Wikström konstaterar, på kommunerna. Det är i kommunerna som mycket av förutsättningarna för barns och ungdomars kulturverksamhet skapas, med

folkbiblioteken samt musik- och kulturskolorna som de i särklass viktigaste verktygen. Musiken är för många barn och unga den viktigaste kulturformen både genom eget utövande och lyssnande. Nästan alla kommuner har också kommunalt anordnad frivillig musikundervisning, och ett stort antal kommuner har även kulturskolor med undervisning i såväl musik som dans, teater och bild. Detta innebär naturligtvis stora möjligheter att nå ut med kultur till barn och unga.

Det är naturligtvis angeläget att musik- och kulturskolorna uppnår en så bred rekrytering som möjligt och att barn inte lämnas utanför på grund av höga avgifter. Den senaste statistiken visar att alltför många barn och ungdomar deltar i musik- och kulturskolornas verksamhet. De kommunala anslagen för verksamheten har också ökat under de senaste åren. Jag är övertygad om att avgiftsfria musik- och kulturskolor skulle öka deltagandet ytterligare och därmed ge ännu fler barns fritid mening och djup, men beslut om nivån på avgifter fattas av kommunerna.

Regeringen har ändå på olika sätt markerat sitt stöd för musik- och kulturskolorna. Ett exempel är det nationella uppdraget inom området musik till Sveriges Musik- och Kulturskoleråd (SMOK) under perioden 2000–2002. SMOK har till uppgift att främja en god utveckling av de kommunala musik- och kulturskolorna och är pådrivande när det gäller att utveckla nya former av samverkan med såväl den obligatoriska skolan som det allmänna kulturlivet. Regeringen har därefter även gett den nyligen inrättade Myndigheten för skolutveckling i uppdrag att samarbeta med SMOK.

I den dagordning för kultur 2003–2006 som Kulturdepartementet presenterade i början på året är barnkulturen också starkt prioriterad. Jag vill bland annat verka för att ytterligare förbättra verksamheten i den kommunala musik- och kulturskolan och stimulera en bredare rekrytering av elever. Genom en dialog med ett antal kommuner avser jag att inleda ett samarbete för att pröva olika modeller för samordning av kultur och skola. Flera kommuner har anmält intresse av att ingå i ett sådant samarbete. Jag utesluter inte att det då också kan komma att föras diskussioner om kommunernas avgiftspolitik i förhållande till musik- och kulturskolan.

Avslutningsvis: Barnkulturen har en central roll i svensk kulturpolitik.

Anf. 10 CECILIA WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag vill börja med att tacka kulturministern för svaret. Jag noterar med största tillfredsställelse och glädje att kulturministern och jag i sak är helt överens, och det är jätteroligt att vi är det. Vi är överens om kulturens och kulturskolornas betydelse för barn och ungdomar. Jag har alltså interPELLERAT kulturministern för att lyfta fram detta viktiga ämnesområde och för att på ännu ett sätt skapa opinion kring den här frågan.

Jag är glad att ministern slår fast värdet av avgiftsfria kultur- och musikskolor på det sätt som hon gör i svaret. Det är emellertid mycket stora skillnader i avgifterna för deltagandet i de kommunala musik- och kulturskolorna.

Jag har mött familjer som inte har råd att ha sina barn kvar i musikskolan, därför att för en ensamstående mamma med två barn kan det

handla om 3 000 kr per termin och till och med mer. Hur gärna man än prioriterar är det inte hyra av instrument och avgift till den kommunala musikskolan som går först när man knappt har råd med hyra, mat och kläder till växande tonåringar, så det här är uppenbarligen ett stort problem.

År 1977 var 57 kommuner avgiftsfria, 2002 bara 5. Det är en utveckling som oroar mig, precis på samma sätt som jag förstår att den också oroar kulturministern. Jag undrar om inte avgiftsfria kommunala kultur- och musikskolor kan vara en reform som man skulle kunna prioritera i stället för den nu på is lagda reformen om fri entré till museer, för det här är av mycket, mycket större betydelse.

Den kommunala musikskolan fyller en så viktig funktion för så många barn och ungdomar och i förlängningen för hela samhället. Barn utvecklas och stimuleras när de får tillgång till musik, främst genom att de själva får lära sig att uttrycka sig, får ta plats, får finnas till och får synas genom sin sång, sitt spel, sin teaterverksamhet.

Den sociala betydelsen kan inte nog värderas. Att tillsammans med andra få skapa musik tränar upp den musikaliska förmågan, givetvis, men också förmågan att respektera varandras insatser, att lyssna på varandra och att på lika villkor musicera tillsammans. Fritiden får mening och djup på det här sättet för varje barn och ungdom.

Jag är själv ett resultat av den kommunala musikskolan. Jag tror faktiskt inte att jag hade blivit vare sig präst eller politiker om jag inte hade tränat där i tid, så jag vet i hela min varelse hur viktigt detta är.

Jag menar att det är regeringens ansvar att se till att barnkonventionen efterlevs, alltså att alla barn, oavsett var i landet man bor och oavsett betalningsförmåga hos föräldrarna, ska ha rätt till en meningsfull fritid och rätt att delta i den fantastiskt fina verksamhet som kulturskolorna och musikskolorna är.

Jag är som sagt väldigt glad och tacksam för den positiva tonen, och jag vet att kulturministern är besjälad av detta, precis som jag. Opinionsbildningen i riksdagsarbetet tycker jag är viktig, och det är därför som jag står här nu fast vi egentligen i sak är ganska överens.

Det som landets kulturminister säger i den här frågan är särskilt betydelsefullt, och jag är övertygad om att vi tillsammans ska kunna jobba ännu mer med opinionsbildning kring detta.

Anf. 11 RUNAR PATRIKSSON (fp):

Herr talman! Varför ska han lägga sig i den här debatten? kan man fundera. Men efter 25 års arbete i den kommunala musikskolan och en motion varje år i det här ärendet i Sveriges riksdag så länge jag har varit här, kunde jag inte hålla mig borta från debatten när jag såg den fantastiska texten i interpellationen. Jag tyckte också att en hel del var bra i svaret som kulturministern har skrivit. Men jag tänkte ändå att någon uppgift från källan bör ni ju ha med er, och jag är inte riktigt så snäll som Cecilia i mina tankar om fortsättningen på det hela.

Jag tycker nog egentligen att den kommunala musikskolan av regeringarna genom tiderna inte har fått den uppmärksamhet som de är värda. Det är så här, kulturministern, att det står inte ett ord i läroplanen Lpo -94 om den kommunala musikskolan. Den är absolut inte nämnd. Jag var som kommunal musikledare och musiklärare med i läroplansarbetet och

försökte att få in en skrivning. Tidigare var det ändå så att man hade rätt att gå in i ett klassrum och hämta en elev, oavsett vilket ämne det var, för 20 minuters undervisning i den kommunala musikskolan. Den rätten försvann i Lpo -94. De kommunala musikskolorna finns inte nämnda över huvud taget, och det är inte bra.

Som varande musikrektor i många år kan jag tala om att vi började med noll kronor i avgift, och jag vet vad det betydde i en glesbygds-kommun. Alla kunde skicka in sin ansökan till den kommunala musikskolan och vara med och spela, sjunga, dansa eller delta i någon annan kulturverksamhet. Alla barn kunde göra det utan att behöva tänka på kostnaden. Sedan införde vi en avgift på 100 kr i den här lilla kommunen, och det gick bra. Det var inte så många som backade vid 100 kr. Men jag såg skillnaden, herr talman, redan vid 300 kr. Som varande chef och den som skulle ta emot eleverna märkte jag att antalet ansökningar minskade. Som rektor vid den kommunala musikskolan i en liten kommun där man känner alla kan jag säga att jag kunde se vilka som inte redan vid en avgift på 300 kr lämnade in en ansökan om att få spela i musikskolan. Hade man fem barn var det helt säkert att inget av barnen kunde söka till musikskolan, för då blev avgiften 1 500 kr. Vi är nu uppe i en avgift på 500 kr i den lilla kommun som jag pratar om, och jag har diskuterat frågan före den här debatten med min efterträdare, som säger att det inte är helt bekymmersfritt.

Jag tycker nog att kulturministern i regeringen borde ta en diskussion med utbildningsministrarna i den här frågan. Frågan är om det ändå inte i säcken av pengar till skolan borde finnas en procent eller två som direkt pekade mot den frivilliga kommunala kulturverksamheten och som därför också kunde ge möjlighet att sänka avgifterna, göra så att det inte skulle behövas så höga avgifter. Man skulle kanske rentav kräva noll kronor i avgifter och ha med en liten summa i påsen. Jag skrev om det här tidigare och föreslog summor. Jag talar här om några procent i påsen för den kommunala frivilliga kulturverksamheten. Den är av så stor betydelse.

Jag har bara 22 sekunders talartid kvar, men jag vill ändå säga att om jag går ifrån min nuvarande stol och blir kommunpolitiker i en liten kommun och någon vill etablera ett företag eller vad som helst är en av de första frågorna jag får från dem som ska flytta: Finns det en kommunal musikskola? Om man har barn i den åldern har det en stor betydelse i många orter i Sverige. Men det kostar mycket pengar.

Anf. 12 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Herr talman! I går besökte jag en av de kommuner som har en avgiftsfri kommunal musikskola, nämligen Skellefteå. Nu måste jag bli så där obehagligt politisk och säga att de kommuner som är avgiftsfria i dag är kommuner som Luleå, Skellefteå, Sundsvall och Örnsköldsvik, alltså kommuner med socialdemokratiskt styre där man har valt att ha lite högre kommunalskatt och i stället se till att ha en avgiftsfri, bred, kommunal musikskola.

Jag tror att det är viktigt att kommunerna får fatta beslut i dessa frågor. Det är de som bor i kommunerna som ska tycka: Jag föredrar nog att rösta på Socialdemokraterna, som säger att det ska vara en avgiftsfri kulturskola. Eller också ska de tycka: Jag föredrar att inte rösta på Mode-

Prot. 2002/03:102

13 maj

Svar på
interpellationer

raterna, som tycker att kulturkonsumtion ska vara och en betala ur egen plånbok och att det här ska föräldrarna ta ansvar för. Kanske röstar man på en konstellation av folkpartister och socialdemokrater, som båda vill att det ska vara avgiftsfri kommunal musikskola. Jag tror att det ändå är i den änden man måste börja.

Det är kolossalt viktigt att vi i detta sammanhang, vi som har politiska uppdrag, talar väl om den kommunala musikskolan och gör allt vi kan på olika fronter för att se till att inte Skellefteå och Luleå också överger systemet utan att det går åt andra hållet. Klassklyftorna är dramatiska på detta område. Det är väldigt tråkigt, för den kommunala musikskolan betyder väldigt mycket för barns utveckling, för kulturlivets utveckling och – tror jag – för samhället i stort.

Anf. 13 CECILIA WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Vi talar alltid om kulturens betydelse för våra liv. Vi talar om kultur som främjar hälsa, kreativitet, välbefinnande, kamratskap och demokrati. Vi talar om kultur som levandegör kulturarvet och vi talar om att investera i barn och ungdomar, en investering som kommer att förränta sig i framtiden.

Allt det här låter så himla bra ända till dess att vi måste tala om att kultur faktiskt kostar pengar, tills vi måste komma in på området pengar. När nu kulturministern har varit politisk får väl jag också bli det då och konstatera att 1977, när det var borgerlig regering, var det 57 kommuner i landet som var avgiftsfria för kommunala musikskolan. 2002, med socialdemokratiskt styre, var det fem kommuner. I och för sig är de fem kommunerna socialdemokratiska. Men tänk på hur många fler kommuner det finns i landet som är socialdemokratiskt styrda och som inte är avgiftsfria!

I de exempel som jag har tagit upp både i interpellationen och i det som jag kort nämnde, där det är väldigt dyrt, är det faktiskt också fråga om socialdemokratiska kommuner. Jag tycker inte att vi kommer någon vart med debatten genom att tala om hur kommunerna är styrda. Kommunerna har, precis som jag skriver i min interpellation, att fatta beslut om avgiften till kommunala musikskolan. Men opinionsbildningen är viktig. Här har ministern sagt väldigt bra saker, och jag vill uppmana ministern att säga de här sakerna igen – högt och ofta och mycket tydligt: att en avgiftsfri kommunal musikskola kommer att öka deltagandet, precis som det står i svaret. Då kommer det att tas emot av kommunalpolitikerna ute i landet, också i de socialdemokratiska kommuner där den kommunala musikskolan ännu inte är avgiftsfri.

Kommunpolitikerna slåss som bekant var och en för sitt intresseområde. Tyvärr, det vet vi ju också båda, är det så att de kommunala kulturpolitikerna väldigt ofta har svårt att få gehör för sina önskemål. Jag konstaterar igen att det är allas vårt ansvar som kulturpolitiker att väcka opinion och värna barnens rätt till kulturell och konstnärlig verksamhet i enlighet med barnkonventionens artikel 31 precis som jag skriver i min interpellation.

Anf. 14 RUNAR PATRIKSSON (fp):

Herr talman! Jag vill inte heller vara med om att politisera den här debatten. Jag tycker att den är alldeles för viktig för det. Jag tror att det

kan vara turligt att det råkar vara fem kommuner som är socialdemokratiska. Det är många borgerliga kommuner som har väldigt låga avgifter, men det smyger sig på överallt. Det är avgiften i sig, hur stor den än är, som är det viktiga.

Om de där läspengarna som kulturministern nämner i svaret kan jag, som före detta rektor i musikskolan, tyvärr säga att de kommunala musikskolorna får ingen glädje av de pengarna. Det är ett problem, herr talman, med revirtänkandet mellan de kommunala musikskolorna och grundskolan. Det är så kämpigt för skolverksamheter ute i kommunerna att det är klart att lärarna och de som arbetar i den lagstadgade grundskolan alltid säger – jag har fört kampen många gånger – att vi *måste* finnas. Vi måste ha resurser. Ni är en frivillig verksamhet.

Några pengar som kommer från kulturministern för läshjälp får inte de kommunala musikskolorna runtom i landet någon större glädje av. De får ingen glädje av dem. På biblioteken är det tyvärr till och med så att de pengar som biblioteksverksamheten har haft för att bland annat engagera kommunala musikskolan för spelningar och sådant, så att de kanske kunde betala lite för barnens resor och annat, också nästan helt är slut.

Jag vill återigen vädja till kulturministern. Skulle jag få uppdraget att bli kulturminister skulle det första jag gjorde bli att på något sätt se till att undervisningsministrarna tar de kommunala musikskolorna på större allvar och försöka få in någon form av riktad ersättning till kommunerna för att hålla nere avgifterna till de kommunala musikskolorna.

Rör inte de kommunala musikskolorna! Så sade alltid Harald Treutiger när han slutade sina TV-program. Jag tycker att det ligger lite i det där. Jag tycker inte att regeringen riktigt rör den kommunala musikskolan. Men gör det härnäst!

Anf. 15 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Herr talman! Redan när den regering som jag sitter i var rätt ny, alltså för ett antal år sedan, åkte i stort sett hela regeringen ut under en veckodag och besökte kulturskolor i hela landet. Vi har sedan fortsatt att göra detta till en rutin. Vi i regeringen tillhör nog dem som har sett flest kulturskolor och musikskolor i det här landet. Vi har turnerat runt. Det är klart att jag som kulturminister har ett särskilt privilegium att få besöka en kommunal musikskola i stort sett varje vecka, vill jag säga, förutom den kulturskola som mitt eget barn deltar i.

Jag tror alltså att det finns en väldigt uppslutning kring detta, men faktum är att vi också måste respektera att detta är kommunala beslut. Nu är det inte så att de som har politiska uppdrag och sitter på pengar i kommunerna vanligtvis är mindre intresserade av kommunala musik- och kulturskolor än vad vi är.

Då är frågan om det är de som genom omprioriteringar, genom att se till att skattepengarna räcker, faktiskt ger de kommunala musikskolorna det utrymme de behöver. Från början var det så, när den kommunala musikskolan introducerades, att det var nolltaxa i varenda kommun överallt. Sedan har det varit omprioriteringar – och kanske har inte heller vi som rikspolitiker varit tillräckligt duktiga på att hålla uppe engagemanget för de kommunala musikskolorna – vilket betytt att kommun efter kommun har infört avgifter.

I topp ligger en del riktiga lågskattekommuner som är moderatstyrda, och av dem som är avgiftsfria finns några stackare kvar som kämpar i socialdemokratiskt styrda högskattekommuner. Det finns naturligtvis ett samband, men det är inte bara så enkelt. Jag tror att vi alla har ett ansvar för att se till att engagemanget finns kvar, också för de kulturella infrastrukturer vi redan har – de basala behoven som handlar om folkbibliotek och kommunala musikskolor – så att vi slår vakt om dem och sätter dem i centrum och inte bara lockas av det nya och spännande som också måste finnas. Men det som handlar om basen får ingen kulturminister glömma, och inte heller de andra som inte är kulturministrar än och som är djupt engagerade i kulturfrågor och barn- och ungdomsfrågor.

Anf. 16 CECILIA WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Fattigdom är ett relativt begrepp. Vi kan inte jämföra de svenska barnens situation med situationen för barn i utvecklingsländer som svälter och inte har mat för dagen, men vi kan konstatera att det finns fler fattiga barn i Sverige nu än det gjorde i början av 90-talet. Berättelserna om hur barnen utestängs från meningsfull fritid som kostar mycket pengar och inte minst från dyra sporter men också från den kommunala musikskolan, som slår väldigt hårt mot låginkomstfamiljer, måste vi ta på allvar, menar jag. Detta är ett hinder. Musikskolan blir ett exempel på att barn utestängs från meningsfull fritid och meningsfullt skapande på grund av brist på ekonomiska resurser.

En gång var musikskolans grundtanke att alla barn skulle få delta, och jag skulle vilja se att det blev så igen. Därför kan jag bara än en gång säga att vi lyfter detta tillsammans. Vi bildar opinion omkring detta och ser till att musikskolan blir prioriterad. Det kommer att ske, precis som 1977, när många kommuner var avgiftsfria, om det en gång blir en borgerlig regering – alldeles säkert! Men i väntan på denna lyckliga dag vädjar jag till kulturministern att än en gång lyfta fram den här frågan och föra den framåt en bit i taget. Sker inte detta, att kommunala musikskolan sänker avgifterna radikalt eller helst tar bort dem, så kommer vi att utestänga fler och fler barn från kulturskapande och kulturutövande, och det är allvarligt på sikt, också för demokratin.

Kostnaden för det här talar man alltid om, för det är det man måste tala om. När det gäller kultur och kommunal musikskola är den så marginell, men vinsterna är enorma!

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 2002/03:317 om rehabilitering i särskilt boende

Anf. 17 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Magdalena Andersson har frågat mig vad jag avser att göra för att förstärka de länkar i rehabiliteringskedjan som är alltför svaga, så att nödvändig rehabilitering inte bara blir beslutad utan också genomförd.

Regeringen har vid ett flertal tillfällen och i olika sammanhang pekat på betydelsen av en väl fungerande rehabilitering för att upprätthålla och stärka äldres egenvårdsförmåga samt för att så långt som möjligt åter skapa kroppsliga funktioner som gått förlorade i samband med sjukdom. En rehabilitering som möjliggör för äldre personer att i så stor utsträckning som möjligt kunna sköta sin hygien, klä sig, inta sina måltider, förflytta sig och så vidare med så lite hjälp som möjligt från omgivningen resulterar i ett ökat oberoende för dessa personer och därmed också en ökad livskvalitet. Värdet av en god rehabilitering kan också motiveras utifrån samhällsekonomiska aspekter.

Socialstyrelsen har under senare år genomfört ett antal studier om rehabilitering för äldre personer i kommunal äldreomsorg, bland annat inom de särskilda boendeformerna. Socialstyrelsen konstaterar bland annat att vård- och omsorgspersonalen i de olika boendeformerna i allmänhet har en god kunskap om betydelsen av rehabilitering för äldre personer och hur den ska utföras samt vikten av att kunna integrera rehabiliteringen i det vardagliga arbetet. Emellertid finns i många kommuner hinder och begränsningar av olika slag som försvårar möjligheterna att bedriva en god rehabilitering. Det handlar bland annat om hög personalomsättning som försämrar kontinuiteten, bristfällig handledning samt även i vissa fall kompetensbrister. Trots att kommunerna i ökad utsträckning börjat anställa personal med utbildning inom områdena rehabilitering och hjälpmedel är tillgängligheten till sjukgymnaster, arbetsterapeuter och annan rehabiliteringspersonal på många håll fortfarande begränsad. Det handlar i vissa fall också om informations- och samarbetsproblem i rehabiliteringsfrågor mellan personal inom äldreomsorg, hemsjukvård och hälso- och sjukvård. Dessa problem beror delvis på att kommuner och landsting inte alltid har beaktat den andra huvudmannens behov av information för att kunna ge äldre som är föremål för insatser inom både hälso- och sjukvård och social omsorg en god rehabilitering. Problemen förklaras också av att kommuner inte alltid lyckats organisera sin egen rehabiliteringsverksamhet på ett ändamålsenligt sätt.

Som framgått vilar ansvaret för att äldre personer får den rehabilitering de är i behov på huvudmännen. Kommunens ansvar omfattar bland annat vård och omsorg av äldre personer inom de särskilda boendeformerna. Kommunen är också arbetsgivare för personal inom vård och omsorg och har som sådan ansvar för frågor om bland annat styrning, ledning och organisering av arbetet samt frågor om arbetsmiljö, rekrytering, löner, fortbildning med mera. Huvuddelen av de brister när det gäller rehabilitering inom de särskilda boendeformerna som Magdalena Andersson belyser faller inom kommunens ansvar, antingen i dess roll som ansvarig för vård och omsorg eller i dess roll som arbetsgivare.

Det ansvar som åligger statsmakterna, det vill säga riksdagen, regeringen och berörda myndigheter, handlar främst om att via lagar, förordningar och andra regelsystem skapa så goda förutsättningar som möjligt för kommunernas verksamhet inom vård och omsorg. Staten bidrar också med viss finansiering av verksamheten bland annat inom ramen för det generella statsbidraget till kommunsektorn. Detta bidrag har ökat kraftigt under senare år bland annat i syfte att förbättra förutsättningarna för huvudmännen att öka kvaliteten i de olika verksamheterna inom vård och omsorg samt inom skolan. Ett flertal specialdestinerade bidrag har också

utgått särskilt till kommunernas äldreomsorg till ett värde överstigande 1 miljard kronor.

Regeringen har sommaren 2002 uppdragit åt tio statliga myndigheter att gemensamt utarbeta en plan för kompetensförsörjning av personal inom äldre- och handikappomsorgen. En första redovisning ska lämnas till regeringen senast under oktober månad 2003.

Riksdagen har förra veckan beslutat om en ny lag som gör det möjligt för kommuner och landsting att samverka i en gemensam nämnd för att tillsammans fullgöra uppgifter inom vård- och omsorgsområdet. Detta utökar möjligheterna att samverka i frågor av gemensamt intresse, bland annat hälso- och sjukvård, hjälpmedel och rehabilitering för att ge några exempel.

Anf. 18 MAGDALENA ANDERSSON (m):

Herr talman! Den studie från Socialstyrelsen som vi pratar om beskriver på ett väldigt klart och konkret sätt de brister som finns när det gäller rehabilitering av äldre människor som bor i särskilda boenden. Egentligen tycker jag de här bristerna är ganska förvånande. De borde vara det i alla fall. I själva verket vet man att en gammal människa som inte får den rehabilitering som behövs kommer att bli i ett sämre skick än tidigare, och när man är sämre behöver man ännu mer stöd, hjälp och vård i framtiden än man behövde tidigare.

Jag är övertygad om att det hos alla inblandade finns en god vilja, en uppriktig strävan efter att göra verksamheten bra. Men det brister alldeles för ofta, och det ser man också i den här studien. Om personalomsättningen är alltför hög så brister det i kunskapsöverföringen mellan dem som lämnar och dem som kommer. Om kompetensen hos baspersonalen brister så kommer själva rehabiliteringen att få brister. Om inte handledningen fungerar på ett vettigt och strukturerat sätt blir det också brister. Om samarbetet mellan olika personalkategorier inte fungerar blir det brister igen. Om de gamla själva inte förstår vad det egentligen handlar om, det här att väva in rehabilitering i vardagslivet, då blir det brister.

Om sedan de anhöriga inte är med på tåget brister det. Det säger sig självt och är naturligt att det är på det viset.

Sammantaget blir det så att rehabiliteringen, precis som Socialstyrelsen skriver, riskerar att brista och rinna ut i sanden eller att prioriteras bort, även om det finns en god vilja och insatserna är både beslutade och påbörjade.

När vi gjorde ädelreformen blev det väldigt stora förändringar för äldreomsorgen i vårt land. Jag tror att det aldrig någonsin har byggts och satsats så mycket som då. De gamla sjukhemmen försvann i en rasande takt, och nya moderna och fina äldreboenden byggdes – allt för att alla gamla skulle få ha det så värdigt, respektfullt och gott som möjligt, precis som vi alla ville. Men barriärer finns kvar.

Landstingen, som fick lämna ifrån sig pengar till kommunerna, hävdar att det mesta är kommunernas uppgifter. Kommunerna säger att sjukvården är något som landstingen ska ägna sig åt. Men det är inte så att man skickar hem döende människor från sjukhusen och att man säger att de är medicinskt färdigbehandlade, som man gjorde då. Nu har det uppstått en diskussion mellan kommun och landsting om hur man ska hantera detta.

Det finns brister i kommunikationen, och precis som socialministern säger i sitt svar är det något som man måste jobba med. Det ska bli intressant att följa den plan om kompetensförsörjning som socialministern talar om och framför allt vad utfallet av den sedan blir. Det finns, tyvärr, alldeles för många planer i vårt land som stannar vid just planer och välmenande tankar och som inte blir det där som hittar ut till själva verksamheten.

Jag skulle vilja ta upp problemet med brister i läkarmedverkan när det gäller våra gamla. På alldeles för många äldreboenden vittnar personal om hur svårt och hopplöst det är att ha en ordentlig läkarkontakt, både för de boende och som stöd för personalen. Även om det är en landstingsuppgift skulle det, det är jag övertygad om, vara en tillgång för kommunen att kunna ha en egen äldreläkare. I nuläget finns det regler som begränsar detta.

Det är alltså alldeles okej att ha en skoldoktor men inte att ha en äldredoktor. Jag vill därför fråga: Är ministern beredd att arbeta för att ge kommunerna en möjlighet att öka sin egen kompetens och kunskap och att hjälpa till och stötta den egna personalen inom äldreomsorgen och också ge de äldre en bättre tillgång till läkare?

Med andra ord: Är ministern beredd att ändra regelverket så att kommunerna får möjlighet att själva anställa läkare eller sluta avtal med enskilda privatpraktiserande doktorer?

Anf. 19 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Både jag och Magdalena Andersson är fullt medvetna om den något besvärliga ansvarsfördelningen mellan staten och kommunvärlden å ena sidan och landstingen och kommunerna å andra sidan. Vad vi från statligt håll kan göra är, som jag säger i mitt interpellations-svar, att skapa förutsättningar för kommunerna och landstingen att ta sitt ansvar och att samverka bättre. På statlig nivå har vi också en skyldighet att utöva tillsyn och att ge kommunerna råd i deras verksamhet.

Socialstyrelsens genomlysning och flera andra rapporter som handlar om rehabilitering inom äldreomsorgen ska framför allt ses som en rikt-ningsangivelse för den kommunala verksamheten och för de kommunalt ansvariga. Det är de som ska ta till sig synpunkterna och se till att verksamheten förbättras.

Från statens sida kan vi göra ganska mycket. När det gäller Socialstyrelsens påpekande var det ett viktigt konstaterande från dess sida att man också behövde hitta formella möjligheter att samverka i gemensamma nämnder. Häromdagen beslutade riksdagen, på regeringens förslag, om att kommunerna nu ska få den möjligheten. Det kan röja undan åtminstone ett hinder för samverkan.

Vi har också bestämt oss för att se över ädelreformen. Av direktiven till utredaren, som tillsattes för någon vecka sedan, framgår just det som Magdalena Andersson nu vill att jag ska svara på, nämligen detta med gränsdragningen när det gäller sjukvårdsansvaret – det vill säga det som mycket enkelt uttrycks i form av att det är landstingen som anställer läkarna och att det är kommunerna som anställer övrig vård- och omsorgspersonal. Utredaren ska studera om detta är en klok gränsdragning och se över samspelet mellan landsting och kommuner här.

Detta reser en rad andra frågor. Det gäller då exempelvis gränsdragningen inom primärvården i övrigt. Det finns många tankar om att man borde dra snittet mellan kommunernas och landstingens ansvar på ett annat sätt. Jag vill inte gärna gå in i diskussionen om kommunerna ska kunna anställa läkare i äldreomsorgen förrän den här genomgången är gjord.

I allt väsentligt har ädelreformen trots allt betytt en enorm nivåhöjning av äldreomsorgen. Den banade väg för ett nytt sätt att se på omsorgen och vården av äldre. Men det som varit ett problem under de tio år som reformen gällt har ju varit svårigheten att hitta rätt samverkan mellan sjukvårdsansvariga i landstingen och kommunerna. Det är detta som den utredning som nyligen tillsatts ska studera.

Vidare har vi ett ansvar när det gäller att ge kommunerna möjlighet att rekrytera nödvändig personal. Det är klart att alla de tio myndigheter som nu fått i uppdrag att se över personalrekryteringen på sitt område är berörda av utbildnings- och rekryteringsfrågor. Jag tror att det behövs en samlad plan på det nationella området för att stödja rekryteringen och gå igenom utbildningen, rekryteringsförutsättningarna och villkoren för att i framtiden klara rekryteringen. Jag tror att den planen kommer att innebära dels att staten i framtiden får ta ett större ansvar, dels en vägledning för hur kommuner och landsting ska klara sin personalrekrytering framöver.

Vi har alltså mycket att göra på nationell nivå, i riksdagen och i regeringen, men till sist blir det ändå kommunerna som har ansvaret. Det är viktigt att vi stöder kommunerna i det här arbetet.

Anf. 20 MAGDALENA ANDERSSON (m):

Herr talman! Först vill jag tacka socialministern för ett intressant besked. Jag hoppas att utredningen om ädelreformen inte håller på alltför länge utan att vi ganska snart kan komma fram till ett beslut i frågan.

När det handlar om gamla människor och om rehabiliteringen i särskilt boende spelar det liksom ingen roll om varenda person kring den gamla är informerad och vet hur allting ska gå till om inte också den äldre och den äldres anhöriga känner sig delaktiga i detta. Det gäller att förstå att det är viktigt att mamma själv ska damma sitt rum och att det inte beror på att det är för lite personal utan att det beror på att hon på ett naturligt sätt ska röra sig. Genom att utföra något som är nyttigt känner också hon sig nyttig. Det här är alltså bra för både kroppen och själen.

Jag tror att det finns alldeles för mycket brister i kommunikationen om just detta mellan dels dem som arbetar med de gamla, dels de gamla och framför allt de anhöriga till äldre. Ett extra bidrag till det dåliga samvete som man som anhörig har därför att man alldeles för lite, alldeles för sällan, hälsar på hos de äldre som man har i sin närhet är att man kanske känner eller tror att de inte har det så bra. De får ju till och med damma sitt rum själva – de kan alltså inte ha någon personal där.

Så här kan man nog beskriva varenda del i rehabiliteringskedjan. Jag tänker då på den svaga länk som gör att hela kedjan rasar.

Jag tror också att det, tyvärr, finns mycket att göra när det gäller personalens eget beteende och uppförande gentemot varandra. Men visst fungerar det alldeles utmärkt på många ställen. Det är dock inte det som är bra och som fungerar som märks och som diskuteras – det är ju inte

den fungerande rehabiliteringen som märks – utan det är den som inte fungerar som märks.

Studien visar alltför tydligt, menar jag, att det finns revirgränser och att det finns attityder här – äldre gentemot yngre och olika yrkesgrupper mot varandra – och att man alldeles för mycket ser till sitt eget revir och glömmer varför man är på sitt jobb, att man är där därför att det finns gamla människor som behöver hjälp och stöd.

För några år sedan praktiserade jag i egenskap av socialnämndsordförande på ett par olika äldreboenden. På några av dem mötte jag en fantastisk härlig stämning. Man mådde gott när man gick hem därifrån. På något annat var det en alldeles förfärligt trist och tråkig stämning. Där var de äldre till besvär. De var ett störande inslag i verksamheten. Så får det inte vara.

Herr talman! Som ett exempel var det så att en äldre dam bad mig om påfyllning på kaffet. Jag sade: Visst ska du få det. Jag blev tillsagd av personalen att det inte var lämpligt. Jag trodde att det berodde på att denna gamla människa inte tålde kaffe. Men det visade sig att så var det inte. Man sade så här: Vi brukar bara ge dem en kopp kaffe i stöten, annars kissar de så mycket. Så får det inte vara.

Detta är nutid, och det är sant. Därför är det så oändligt viktigt att vi hela tiden när vi talar om de gamla ser till dem precis som dem de är. Vi ska se till Sara som den hon är och till Erik som den person han är. Jag menar att sådana personer som känner att de inte mår bra, inte trivs och känner att miljön inte är rätt, eller där de anhöriga känner att det är så, ska kunna göra sina egna val. De ska kunna välja någonting annat, eller deras anhöriga ska kunna göra det.

Vi har som Moderater förslag om äldrepeng. Det betyder att man som gammal ska ha rätt att flytta vart man vill i landet och att pengarna för vård och omsorg ska följa den som är gammal. Det vore välgörande om socialministern höll med om att det är varje gammal människas rättighet.

Anf. 21 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Jag ska börja där Magdalena Andersson slutade, nämligen i diskussionen om äldrepeng. Jag menar att Moderaterna har tänkt fel just på det området.

Äldreomsorgen ska vara en samhällelig och gemensam skyldighet gentemot de äldre. Varje äldre människa som är i behov av stöd och omsorg ska självfallet själv kunna välja formerna för stödet, själv kunna påverka hur det ska utvecklas och naturligtvis också ha möjligheter att välja i vilket hem man vill bo.

Det är svårt att leva upp till detta helt enkelt för att utbudet av äldreomsorg och särskilda boenden är begränsat. Men så långt det över huvud är möjligt ska man erbjuda människor detta.

Äldrepengen kan dessvärre bli början till motsatsen. Vårdgivarna kommer att tala om för den äldre: Passar det inte kan du ta din peng och gå. Det blir ett sätt att motivera dålig kvalitet, eller i varje fall försvara dålig kvalitet.

Vår utgångspunkt är att oavsett vad du har valt, oavsett var du bor någonstans, i vilket äldreboende eller på vilket sjukhem du är, ska du ha anledning att ställa mycket höga krav på vården och omsorgen. Det ska

verkligen vara höga krav. Det ska inte vara så att man då möts av beskedet: Du kan gå härifrån.

Äldrepenge kan dessvärre legitimera dålig kvalitet snarare än det som jag vet att Moderaterna önskar sig, en drift eller en drivkraft för bättre kvalitet.

Jag skulle i stället för Magdalena Anderssons val av linje säga: Låt oss se till att rätten att välja och rätten att påverka gäller hela äldreomsorgen oavsett vad man väljer. Detta ska vara en del av det löfte vi ger nästa generation av äldre.

Sedan något om detta med rehabiliteringen. Det är viktigt att påpeka att möjligheten till en god rehabilitering inte bara har att göra med att man har tillgång till rehabiliteringspersonal. Det handlar också om kunskapsnivån hos baspersonalen.

Det är viktigt att så många som möjligt av övrig personal, baspersonalen i äldreomsorgen, har kunskaper om hur man arbetar med rehabilitering. Det är viktigt att de får stöd och handledning i rehabiliteringsfrågor. Det är också viktigt att de har ett gott samarbete med den rehabiliteringspersonal som finns.

Detta påpekar jag helt enkelt därför att rehabilitering inte är alldeles lätt att avgränsa. Det är en del av hela äldreomsorgen. Det behövs specialister och specialutbildad personal. Men vi behöver framför allt se till att alla som deltar i äldreomsorgen har kunskap om hur rehabilitering går till och vad som krävs.

Jag tror att det som avgör möjligheten i framtiden att skapa en bra rehabilitering är att vi klarar personalrekryteringen allmänt till äldreomsorgen både av särskild personal och av personal i allmänhet. Vi behöver utöka kvaliteten i svensk äldreomsorg genom att helt enkelt ge kommunerna möjligheter att rekrytera inte tusentals utan tiotusentals fler.

Vi har rekryterat 30 000 fler den senaste femårsperioden. Men det behövs minst lika många till under de kommande åren för att vi ska kunna säga att vi har en god äldreomsorg.

Anf. 22 MAGDALENA ANDERSSON (m):

Herr talman! Jag som kommer från Jönköpings län och bor i Jönköping har Gislaved inte så långt ifrån mig. Jag har uppfattningen att det inte är rimligt att en anhörig ska känna sig tvingad att sätta in en bandspelare på mammas rum för att han känner att han inte skulle bli trodd eller uppmärksammas annars. Så ska det självklart inte vara.

Det förslag som vi har till äldrepenge betyder att man som gammal ska ha rätt att flytta vart man vill i landet. Det ska vara så att när jag blir gammal är det inte personalen som säger till mig att jag får dra. Det är jag som säger: Hallå, hallå, nu passar det inte. Jag tar och vänder mig någon annanstans.

Det är själva poängen med äldrepenge plus att jag också ska kunna flytta till en annan kommun utan att den kommunen ska känna sig oändligt besvärad av att det kommer 25 glada pensionärer som flyttar in som man vet sedan belastar den kommunala budgeten alldeles förfärligt om några år.

Hösten 2001, två år sedan, bodde 118 000 personer i särskilt boende. Det är klart att det är förfärligt många människor som blir inblandade i vården, omsorgen och hela rehabiliteringskedjan. Socialministern har

rätt. Att sköta det mesta av det är kommunens ansvar. Men vi här i huset har också ett stort ansvar för vad som händer.

Just därför är det min uppfattning att vi ska göra det vi kan. Vi ska ändra på regelsystemet så att kommunerna får en möjlighet att anställa en äldreläkare. Kanhända det kan bli på det sättet inom en kort tid. Jag är glad att höra detta.

Just därför ska vi också införa en äldrepeng, herr talman. Vi ska införa ett system som gör att gamla människor ska anses vara myndiga också när de vistas på ett äldreboende.

Anf. 23 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Jag vill bara göra ett kort påpekande. Vi får inte fler läkare och fler äldreläkare i landet för att de byter arbetsgivare från landsingen till kommunerna. Vad det handlar om är att utnyttja den kompetens vi har på rätt sätt. Det är möjligt att det kan vara att de byter arbetsgivare. Men det är inte så att vi får tillgång till fler läkare för att kommunerna anställer dem, vilket man ibland kan tro av den allmänna debatten.

Det handlar helt enkelt om att få samverkan och hela vårdkedjan att fungera. Det gäller att se till att läkarna är i äldreomsorgen och att de deltar i arbetet att utveckla omsorgen för de äldre. Vi har nu gett i uppdrag åt utredarna av ädelreformen att se över vad som krävs för förändringar.

Sedan återigen till äldrepengen. För de allra flesta äldre som är i behov av omfattande vård och omsorg är valet av särskilt boende eller valet av sjukhem det sista stora valet de gör i livet när det gäller förutsättningar. Då menar jag att det viktigaste man ska säga till dessa är att de har anledning och ska ha rätt att ställa mycket höga krav.

Det är en klen tröst att säga: Du har ju fått din peng, du kan ta pengarna med dig och byta. Jag tror inte att det hjälper när det handlar om att skapa en god trygghet i framtiden. Utgångspunkten måste vara att vi gemensamt ska betala äldreomsorgen. Man ska som äldre ha rätt att ställa mycket höga krav.

Oavsett vad jag har valt ska jag vara medveten om att de kraven har kommunerna, och äldreomsorgen som ansvarar för verksamheten, skyldighet att leva upp till oavsett peng.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 2002/03:278 om öppenheten i de statliga företagen

Anf. 24 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s):

Herr talman! Mikael Odenberg har ställt fem frågor om regeringens ägarförvaltning rörande ersättningsnivåer och insyn.

När det gäller Mikael Odenbergs frågor är det angeläget för mig att börja med att redovisa några viktiga grundprinciper för regeringens ägarstyrning.

Prot. 2002/03:102
13 maj

*Svar på
interpellationer*

Vårt arbete med ägarstyrningsfrågor är erkänt och uppmärksammat både i Sverige och utomlands. Öppenhet har varit ett av regeringens viktigaste och mest prioriterade verktyg i dess ägarutövning.

Min mening är att de statligt ägda företagen såväl när det gäller att teckna anställningsavtal enligt regeringens riktlinjer som när det gäller att redovisa detaljerad och tydlig information om dessa avtalade ersättningar sköter detta väl.

Som ett led i regeringens kontinuerliga utvecklingsarbete har jag tidigare i år meddelat att befintliga riktlinjer ska utvärderas. Först på tur står just riktlinjerna för anställningsvillkor. Att de riktlinjerna funnits ända sedan 1996 visar att regeringarna sedan dess har varit förekommande.

Personligen vill jag också betona vikten av den offentliga debatten. Jag menar att vi på många håll i näringslivet, inte bara utomlands utan också i Sverige, sett en utveckling som gått alltför långt. Med ledande befattningshavare som beviljats alltför höga löner, bonus om det går bra och fallskärm om det går dåligt, måste det beskrivas som en utveckling bortom allt sunt förnuft.

Min bild är att de statliga bolagen har skött sig väl på den här punkten och att befintliga riktlinjer har varit viktiga för att åstadkomma detta.

Men ännu viktigare är en öppen diskussion om vilka ersättningar som styrelser beviljar. Jag har så sent som i förra veckan påpekat för ett par hundra styrelseledamöter i de statliga bolagen hur viktigt det är att de öppet redovisar och motiverar de ersättningar som styrelsen beviljar ledande befattningshavare i bolagen.

Med anledning av Odenbergs fråga om bonus i SAS vill jag betona att det är styrelsen som ytterst ansvarar för de avtal den träffar, och den måste vara beredd att motivera och försvara de avtalen.

Från 2002 ska de statligt ägda företagen i likhet med börsbolag lämna kvartalsrapporter från och med i år.

Min åsikt är dock att vi inte ska nöja oss med att vara lika bra som börsbolagen. Jag vill skruva upp kraven ytterligare, och har därför uppmanat styrelserna i de statliga bolagen att lämna bokslut innan den 31 januari. Min förhoppning är att detta ska vara verklighet från och med bokslutet för 2004.

När det gäller frågan om öppna bolagsstämmor praktiseras detta redan av flera statligt ägda företag. Det är något som regeringen har uppmuntrat och uttryckt bland annat i förra årets skrivelse om företag med statligt ägande.

I detta sammanhang kan jag bara beklaga att riksdagsledamöterna sällan utnyttjar sin möjlighet att vara med vid bolagsstämmorna i de statligt ägda företagen. Det är en möjlighet som de har haft i tjugo år.

När det gäller Odenbergs fråga om riksdagsledamöternas insyn i de statliga bolagen så kan riksdagen och dess utskott ta del av alla uppgifter hos Regeringskansliet rörande statliga bolag, även sådana uppgifter som omfattas av sekretess.

Regeringskansliet ansvarar för förvaltningen av aktiebolag som lyder under aktiebolagslagen. Därtill är flertalet bolag konkurrensutsatta och måste därför ges möjlighet att verka på samma villkor som sina konkurrenter. Därför förekommer det att handlingar som innehåller affärshemligheter hemligstämplas. Jag har inte för avsikt att verka för att denna ordning ska ändras.

Låt mig avsluta med en förhoppning att interpellanten med sitt intresse för företagsfrågor inte missar den skrivelse regeringen kommer att lämna till riksdagen senare i maj månad avseende just de här frågorna.

Prot. 2002/03:102
13 maj

*Svar på
interpellationer*

Anf. 25 MIKAEL ODENBERG (m):

Herr talman! Jag har ställt fem stycken konkreta frågor till näringsministern som har att göra med öppenhet och insyn i de statliga bolagen. När jag tackar näringsministern för svaret så får jag väl säga att jag fick en ganska allmän betraktelse till svar, eller, om jag uttrycker det på ett annorlunda sätt: Jag vet att regeringen varje år lämnar en redogörelse för de statliga företagen till riksdagen. Jag vet att Regeringskansliet sedan tre år tillbaka publicerar kvartalsrapporter från de statliga företagen. Jag vet att regeringen för ett drygt år sedan beslutade om riktlinjer för den externa ekonomiska rapporteringen. Jag vet att regeringen har antagit riktlinjer om anställningsvillkoren för personer i företagsledande ställning i de statliga företagen. Jag vet också att näringsministern vid ett seminarium för 250 statliga styrelseledamöter i förra veckan höll ett, säkert mycket intressant, anförande.

Men det som har föranlett interpellationen är att jag utöver allt det här vet att Riksdagens revisorer har gjort en granskning där man har pekat på att åtminstone fem statliga företag inte följer riktlinjerna, utan har avtal med sina verkställande direktörer som gör att de verkställande direktörerna får både lön och fallskärm om de byter jobb. Jag vet också att Riksdagens revisorer i sin rapport kritiserade regeringen för att den inte har bättre koll på vilka pensionsavtal de statliga företagen har ingått.

Jag vet också, eftersom jag bad Riksdagens utredningstjänst om hjälp, att Vattenfall AB på fråga från Riksdagens utredningstjänst vägrar att lämna upplysning om hur bonusavtalet för koncernchefen i Vattenfall är konstruerat.

Vi har under de senaste åren sett en sanslös pengarullning i bonusar, fallskärmar och arvoden i delar av det privata näringslivet. Nu kommer det, sent omsider, vissa tecken på tillnyktring med sänkta arvoden till vissa befattningshavare i till exempel Investor och Ericsson. Samtidigt sänder näringsministern en motsatt signal när han medverkar till att Ingvar Carlsson och den andra styrelseledamöterna i Telia Sonera AB ska ha dubblade styrelsearvoden.

Mot den bakgrunden menar jag att interpellationens mycket konkreta frågor kvarstår. Jag tänker då särskilt på frågorna 1 och 4, som löd:

Vad avser regeringen göra för att förbättra kontrollen över de statliga bolagens pensionsavtal i enlighet med Riksdagens revisorers kritik och se till att alla bolag tillämpar de riktlinjer som finns för samordning av avgångsvederlag och andra inkomster?

Kommer regeringen att vidta åtgärder för att göra alla bonus- och incitamentsavtal med de verkställande ledningarna i de statliga bolagen offentliga?

Jag tycker inte att det är tillfyllest att skattebetalarna kan utläsa ur årsredovisningen vilken lön och vilken bonus som har utbetalats till ledande befattningshavare i de statliga företagen. Jag tycker att de statliga företagen ska ha en högre ambitionsnivå än så. Jag tycker att det ska vara möjligt för riksdagens ledamöter och för den intresserade allmänheten att då också få reda på hur bonusavtalen är konstruerade.

Är statsrådet Pagrotsky beredd att medverka till en sådan öppenhet?

Anf. 26 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s):

Herr talman! Vi tillämpar den kanske mest långtgående öppenhet som någon ägare gör i Sverige vad gäller information, vad gäller offentliggörande och vad gäller andra uppgifter om våra bolag.

Men det räcker inte för oss! Vad andra bolag gör i detta sammanhang är inte tillräckligt. Vi vill gå längre. Vi vidareutvecklar detta hela tiden. Jag tror att det inte går att hitta någon ägare internationellt sett som är så transparent och så välkomnande inför extern granskning som den svenska staten är som ägare. Detta ska vi vara stolta över, och vi ska värdera de erfarenheterna och se hur vi kan gå vidare med det.

Jag kunde inte ana någon förståelse för detta hos interpellanten. Allting var eländigt. Allting var hemlighetsfullt. Ingenting var tillfyllest. Vi gör ett antal förändringar kontinuerligt i just den här riktningen. En del av dessa sade Mikael Odenberg att han kände till. En del sade han att han kände till på ett sätt som jag inte kände igen. Lite lustigt var ju att han vet att vi sedan tre år tillämpar att bolagen ska lämna kvartalsredovisning, när verkligheten är att det började med det kvartal som vi just har lämnat. Det började nämligen just i år. Men detta vet Mikael Odenberg sedan tre år tillbaka.

Vi har ett par inskränkningar. Det gäller frågor om affärssekretess, det gäller uppgifter som lämnas till Regeringskansliet och det gäller vissa uppgifter internt i bolagen. Bolagens styrelser har själva att ansvara för sina avtal. Jag uppmanar dem att redovisa detta så mycket de kan vad gäller ledningens ersättningar och bonusar. Men i vissa fall knyts bonusarna till prestationer som gäller speciella affärsförhållanden, att man ska nå vissa resultat på vissa interna styrvariabler. I den mån detta är faktorer som man inte vill visa konkurrenterna har styrelsen möjlighet att göra bedömningen att man redovisar beloppen och man redovisar principiellt hur beräkningarna har gått till men inte närmare det numeriska innehållet i till exempel de mätningar som visar hur man klarar sig i förhållande till sina konkurrenter.

Jag tycker att det är en rimlig avvägning mellan kravet på insyn och att man ska utvärdera om styrelse och ledning gör ett bra jobb å ena sidan och å andra sidan att man inte ska skjuta sig i foten genom att bjuda konkurrenter på känslig information som man själv inte har tillgång till från dem.

Det är en sak till som jag skulle vilja kommentera. Mikael Odenberg klagar på att bolagsstämman har dubblerat arvodena till ledamöterna i Telia. Det är faktiskt inte sant. Det är ytterligare en felaktighet som Mikael Odenberg sprider. Det är nämligen så att den ungefär halva styrelse som tidigare satt i Sonera före fusionen mellan Telia och Sonera hade exakt samma arvode som de nu får i det nya Telia–Sonera. Den del av styrelsen som tidigare har haft uppdrag i Telia får en höjd ersättning till den nivå som gällde i Sonera. Detta svarar också mot en mycket högre arbetsbörda. Det är ett större bolag och ett större ansvar. Men jag medger gärna att jag också tycker att den ersättningsnivå vi har hamnat på är för hög. Alternativet hade varit att tvinga fram en sänkning av ersättningen för våra finska vänner som fortsätter sitt förtroendearbete i bolaget. Jag

tyckte att det var att gå för långt. Därför kunde vi i ägarkretsen enas om en kompromiss på den här nivån.

Prot. 2002/03:102
13 maj

Anf. 27 MIKAEL ODENBERG (m):

Herr talman! Jag tycker kanske inte att näringsministern ska bli gramse på mig därför att jag kritiserar de fördubblade styrelsearvodena till de svenska ledamöterna i Telia–Sonera när näringsministern själv tycker att arvodena hamnat på en för hög nivå genom den kompromiss han själv har ingått.

Sedan sade näringsministern att jag inte tyckte att någonting var bra och att ingenting var tillfyllest. Jag var tydligen väldigt trist, förgrämd och dum i mitt inledande anförande. Det finns ingen anledning för mig att ta upp talmannens tid med att ställa interpellationer om det jag vet och om det som fungerar bra. Jag har anledning att använda interpellationsinstitutet till att lyfta fram de punkter där jag ännu inte är nöjd med vad näringsministern åstadkommer.

Och jag är inte riktigt nöjd med transparensen och öppenheten. Näringsministern säger att han vill gå längre i öppenhet och transparens. Ja, men gör det då! Gå längre! Se exempelvis till att de statliga bolagen redovisar hur deras bonusavtal med verkställande direktören är konstruerat! Men det vill inte näringsministern göra. Han skyller på styrelsen. Han säger att det kan vara så att man träffar avtal där bonusen beror på faktorer, resultatmått och annat som man inte vill avslöja för konkurrenterna.

Då blir min slutsats att då ska man inte ingå den typen av bonusavtal. I statliga företag ska man inte ingå bonusavtal med den verkställande direktören som man inte klarar av att öppet redovisa. Skälet till det är att det faktiskt är relevant för skattebetalarna och för riksdagens ledamöter att kunna få reda på hur konstruktionen av avtalen ser ut. Det finns ju skrattretande exempel från det privata näringslivet där Ericsson ett tag hade ett bonussystem som byggde på *cash flow*. Samtidigt som företaget blödde fick den verkställande ledningen stora bonusar därför att man gjorde sig av med sina anläggningstillgångar. Nu regnar det miljonbe-
lopp över den verkställande direktören i delägda SAS samtidigt som företaget blöder och personalen ska sänka lönerna eller avskedas.

Det är relevant att vi har en sådan öppenhet i de statliga företagen att vi faktiskt får reda på hur bonusavtalen är konstruerade. Därför kvarstår frågan: Är Leif Pagrotsky beredd att göra någonting annat än att skylla på styrelserna? Är han beredd att agera som ägare och säga att vi ska ha den öppenheten och klarar vi inte av att redovisa hur avtalen är konstruerade ska sådana avtal inte heller ingås?

Öppenheten eller hemlighetsmakeriet har ju inte bara att göra med bonusavtal. Hanteringen i SJ är ett bra exempel på detta. Vi hade en hearing med statssekreterare Ånstrand och näringsministern så sent som i december med finansutskottet, trafikutskottet och näringsutskottet. Intill den hearingen var kontrollbalansräkningen hemlig. SJ vägrade att lämna ut den. Jag bad själv SJ:s ledning att få del av kontrollbalansräkningen och man vägrade att lämna ut den. Först under hearingens gång sade näringsministern att den inte var hemlig. Då kom tjänstemännen kry-
pande fram ur hörnen med papperen.

Svar på
interpellationer

Nu har vi på riksdagens bord fått en proposition på 14 sidor utan något beslutsunderlag för att skjuta till 1,8 miljarder i kapitaltillskott till SJ. Huvuddelen av underlaget för den propositionen är hemligstämplat och ligger i ett kassaskåp på näringsutskottets kansli. Jag har inte hunnit ta del av det underlaget än. Mina medarbetare får inte se det underlaget. Det har funnits där i tre dagar. På den grunden, 14 sladdriga stencilsidor, förväntas jag och 348 kolleger till mig fatta beslut. Det är inte att leva upp till särskilt högt ställda krav på öppenhet.

Med detta, herr talman och näringsministern, ber jag så hemskt mycket om ursäkt om jag har låtit irriterad och förgrämd ännu en gång.

Anf. 28 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s):

Herr talman! Jag hade inte väntat mig att Mikael Odenberg eller någon annan moderat skulle ägna en minuts eller en sekunds debattid åt att säga något positivt om Sverige eller om regeringen. Jag har inte varit med om det hittills, och jag hade väntat mig det i dag.

Jag kan avslöja en hemlighet. Jag är inte heller riktigt nöjd. Jag är hyggligt stolt över hur långt vi har kommit, men jag vill fortsätta att jobba vidare framåt. Jag kan konstatera att det råder en avgrund när det gäller skillnad i öppenhet mellan hur det var på Per Westerbergs tid i det här sammanhanget och hur det är i dag. Vi fortsätter att utveckla avståndet till hur det var på den tiden så att det blir ännu större.

När det gäller bonusar tycker jag att det ska vara styrelsens ansvar att fatta beslut om den här typen av frågor. Den ska ta det ansvaret, och den ska kunna bli utvärderad när det gäller hur den har skött sitt jobb. Vi som ägare ska dela ut riktlinjer som är tydliga, konkreta och begripliga. Där är riktlinjer om öppenhet centrala och viktiga.

Det är min åsikt att bonus inte bör förekomma och att det förekommer i för stor grad. Men eftersom vi lever i en värld där de statliga företagen är en liten minoritet på arbetsmarknaden har vi att agera i den värld som faktiskt råder, och där kan det krävas den här typen av instrument för att locka medarbetare. En och annan styrelse har åsikten att detta är ett instrument att styra ledningens arbete dit där styrelsen tycker det behövs. Jag har svårt att förstå att inte kompetenta människor på den här nivån kan springa i rätt riktning utan den här typen av styrsignaler, men jag får acceptera att det ibland blir på det här sättet. Jag tycker vi har för många bonusar och för stora bonusar. Jag vill gärna medverka till att de blir färre.

SJ är ett exempel på ett bolag där vi faktiskt har en väldigt öppen informationsgivning. Vi har öppna bolagsstämmor där riksdagsmännen kan komma och ställa frågor. Jag skulle vilja fråga Mikael Odenberg vilka erfarenheterna är från de här bolagsstämmorna. Får Mikael Odenberg svar på de frågor han ställer som förste vice ordförande i näringsutskottet och den borgerliga riksdagsgruppens tyngsta ombud när det gäller att granska de statliga företagen? Får han de svar han vill ha på bolagsstämmorna? Är ledningarna och styrelserna i bolagen njugga med information? Har han kritik mot hur bolagsstämmorna bedrivs? Det skulle jag vilja höra som underlag för det arbete vi bedriver för att värdera om vi är öppna nog och om vi ska gå vidare. Redovisa lite intryck från besöken på bolagsstämmorna, Mikael Odenberg!

När det gäller SJ kan jag konstatera att vi har de sekretesslagar vi har i Sverige. Information som är känslig ur affärssynpunkt ska vi inte lämna ut.

Jag skulle vilja fråga Mikael Odenberg: Vill Moderaterna ändra sekretesslagen, eller vill Moderaterna ha olika sekretesslagar för statliga och privata företag? Är det bara för SAS som jag ska vika ut affärshemligheter, eller ska jag göra det också för Volvo, för Saab, för IKEA och för andra företag som ibland i sina mellanhavanden med staten behöver lämna in känslig information? Jag tycker att det skulle vara intressant att få höra hur den moderata synen i de här frågorna är. Ska vi vika ut känslig information som kan skada företag som konkurrerar med företag på en marknad, eller ska vi inte göra det? Ska vi göra det för vissa företag men inte för andra företag? Det är en fråga som jag skulle vilja ha ett principiellt inriktat svar från Mikael Odenberg på.

Anf. 29 MIKAEL ODENBERG (m):

Herr talman! Jag har inga förslag till förändringar av sekretesslagen. Men jag hoppades att näringsministern skulle kunna sända sådana signaler om öppenhet och transparens att Kristdemokraterna nästa gång som de vill träffa SJ:s chefsjurist slipper få det svar som de enligt Dagens Industri har fått, nämligen att det inte är lämpligt att han träffar dem och svarar på deras frågor eftersom sakerna har varit uppe på departementet till och med på ministernivå.

Jag kan gärna redovisa mina intryck från bolagsstämmor som jag har besökt i Vattenfall och SJ AB. Jag är nöjd med de svar som jag får på de frågor som jag ställer på bolagsstämmorna. Det är just därför som jag tycker att fler bolagsstämmor borde vara öppna på det sätt som bolagsstämmorna är i SJ. Jag tycker att jag har fått mycket bättre information och mer information som svar på frågor som jag har ställt på SJ:s bolagsstämma än vad jag har fått när jag har läst näringsministerns proposition om kapitaltillskott till SJ. Där tycker jag möjligen att det borde vara tvärtom.

Låt mig också till sist säga att jag i likhet med näringsministern också är skeptisk mot bonussystem. Jag är tveksam till värdet av dessa bonussystem, och jag har blivit alltmer tveksam till värdet av dem just därför att det är svårt att konstruera bonussystem på ett sådant sätt att de verkligen ger rätt incitament. Just därför tycker jag att man borde vara återhållsam med att använda dem i de statliga företagen. Och framför allt borde man se till att när man använder bonussystem ska man också öppet och ärligt kunna redovisa hur dessa bonussystem är konstruerade.

Jag beklagar djupt att näringsministern inte har märkt att röra sig en millimeter i riktning mot ökad öppenhet. Jag tror inte heller att näringsministern har som *default*-läge att det ska vara så hemligt som möjligt. Men jag beklagar att näringsministern inte har tagit tillfället i akt att faktiskt ta några steg till mot ökad öppenhet. Det hade kostat väldigt lite att göra det.

Anf. 30 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s):

Herr talman! Det känns meningslöst att diskutera med någon som jag upplever som döv. Det rör sig i rasande hastighet bort från det läge som var när Per Westerberg skötte de statliga företagen. Vi har en fantastisk

Prot. 2002/03:102
13 maj

*Svar på
interpellationer*

öppenhet jämfört med alla andra jämförelseobjekt som finns. Och vi har redovisat en lång rad saker som fortsätter att utvecklas, senast att vi nu i år börjar med kvartalsredovisning och kvartalsrapporter för alla de statliga företagen, inte bara de börsnoterade. Vi öppnar bolagsstämmorna. Vi kommer att ha fler bolagsstämmor öppna för allmänheten. Och vi har sedan 20 år tillbaka, trots vad som stod i Mikael Odenbergs interpellation, haft dem tillgängliga för riksdagsmännen.

Det var intressant att höra rapporten från SJ:s bolagsstämma och att det var så bra svar. Enligt den rapport som jag har infann sig inte en enda riksdagsledamot på SJ:s bolagsstämma. Men det var intressant att höra att det var väldigt öppna och fina svar på denna bolagsstämma, där inte en enda riksdagsledamot var närvarande, jämfört med de svar som jag ger.

När det gäller bonusar tycks det som att vår syn ligger närmare varandra i fråga om detta. Jag ogillar bonusar. Jag konstaterar att vi inte styr arbetsmarknaden, och vi måste anpassa oss efter vad som krävs för att kunna rekrytera folk. Men jag konstaterar också att om vi ska kunna ha styrelser som vi ska avkräva ett rejält ansvar måste vi ge dem möjlighet att ha ett visst manöverutrymme och en viss flexibilitet. Jag kräver att de ska argumentera, offentligt likaväl som till mig, kraftfullt och begripligt varför bonus är nödvändig i det enskilda fallet och varför den är konstruerad på det sätt som den är. Det ska styrelserna göra på ett sätt som alla människor begriper. Om de har goda skäl för att hemlighålla en och annan siffra och en och annan beräkningsgrund i fråga om detta stärker det också mig i bedömningen att sådana system lätt blir så komplicerade att de inte rimligen fyller sitt syfte att vara tydliga signaler om vad som förväntas av de berörda personerna. Kan man inte konstruera raka och enkla regler för hur bonusarna beräknas kan de rimligen inte fungera som raka och enkla styrinstrument för organisationen.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på interpellation 2002/03:311 om företagsklimatet

Anf. 31 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s):

Herr talman! Maria Larsson har frågat mig vilka nya förslag jag avser att lägga fram för att tillskapa ett bättre entreprenörskap, och när förslagen kommer.

Låt mig börja med att säga att för oss socialdemokrater, som har höga ambitioner med välfärden, är en god ekonomisk utveckling ständigt i fokus. Som näringsminister är min högst prioriterade uppgift att skapa bästa möjliga förutsättningar för ett konkurrenskraftigt näringsliv och livskraftiga företag.

Sverige har ett bra näringsklimat och ett starkt näringsliv. Sverige har under de senaste åtta åren haft en mycket god ekonomisk utveckling, med en starkare tillväxt, en snabbare produktivitetsökning och en högre sysselsättning än omvärlden. Men vi ska bli ännu bättre.

Maria Larsson frågar när förslagen kommer.

De kommer kontinuerligt, det handlar inte om några enstaka förslag. Det finns inga enkla lösningar eller alexanderhugg för att åstadkomma ett

bättre näringsklimat. Det är ett långsiktigt arbete med helheten, med åtgärder på olika områden.

Låt mig till exempel nämna mitt och miljöministrarnas gemensamma initiativ i förra veckan, för att åstadkomma kortare handläggningstider vid miljöprövning för företag. Låt mig också nämna utvecklingen av det virtuella tullkontoret, som innebär att företag nu via Internet, eller till och med via SMS, kan sköta sina tullärenden helt utan papper, eller att det sedan den 1 april är möjligt att via en enda webbsida genomföra hela processen med att registrera ett nytt företag, eller det långt gångna arbetet med att förändra redovisningslagstiftningen, för att kraftigt förenkla redovisningsreglerna för företagare med enskild firma. Det kommer att avsevärt minska redovisnings- och pappersarbetet för hundratusentals företagare.

Det här är exempel på åtgärder som underlättar vardagen för företagare, frågor som jag kontinuerligt arbetar med.

Bland de områden jag kommer att ägna särskild uppmärksamhet är steget att starta och driva företag under den första tiden. Det är en känslig tid när man ska kunna ägna sin tid åt att utveckla sitt företag och sina produkter, och att skaffa kunder. Det ska vara smidigt, enkelt och snabbt att skaffa de papper som behövs. Man ska inte behöva passa telefontider eller stå i kö. Här kommer den nya tekniken att spela en viktig roll.

Vi är nu i full gång med förberedelser för ett handlingsprogram för bättre service och tillgänglighet hos myndigheterna, färre och enklare blanketter och IT-lösningar som förenklar tillvaron för små företag. Dessutom fortsätter och utvecklas kontinuerligt granskningen av nya regler.

Vi sätter också fokus på att stimulera och uppmuntra unga människor att i framtiden starta och driva företag genom ett nationellt program för entreprenörskap.

Nya och små företag har ofta svårt att få lån. Därför har regeringen infört ett nytt företagarlån upp till 50 000 kr utan krav på medfinansiering.

Vi kommer också att ägna särskild uppmärksamhet åt finansiering i tidiga skeden, så kallad såddfinansiering, och den rådgivning och stöd som ofta behövs på detta stadium.

Arbetet med att stärka företagsklimatet pågår hela tiden. Jag är glad att Maria Larsson är engagerad i frågan och hoppas på kloka förslag och ett gott samarbete i framtiden.

Anf. 32 MARIA LARSSON (kd):

Herr talman! Tack, näringsministern, för svaret. Jag vill börja med att upplysa näringsministern om att också jag var på SJ:s bolagsstämma, så jag tror att näringsministrarnas spejare får bli lite mer välinformerade när de rapporterar tillbaka. Såväl Mikael Odenberg som jag samt ytterligare en riksdagsledamot ställde dessutom frågor. Något fel måste det ha varit på rapporteringen.

Dessvärre tror jag att rapporteringen från Sveriges näringsliv också ger felaktiga signaler in i departementet, att döma av näringsministrarnas svar. Där framgår att näringsministern är nöjd, belåten på det hela taget.

Prot. 2002/03:102

13 maj

Svar på
interpellationer

Jag önskar att näringsministern hade varit med i Värnamo i går, när Gnosjöupproret var samlat för att tala med i första hand näringsministern. Näringsministern var inbjuden men hade inte svarat på inbjudan; lite ohövlighet kan jag tycka. Jag vet dock att det är något nytt möte på gång. Hans Karlsson ryckte ju in och räddade situationen via länk.

Jag tror att det är viktigt för näringsministern att få känna de här vibrationerna. Där vibrerade det av en vrede som satt i väggarna. De företagare som var där i går skulle inte ha känt igen sig i den beskrivning som näringsministern ger i det här interpellationssvaret. De känner sig överkörda, utnyttjade. Det var många vittnesbörd i går om att sjuklöneförslaget var droppen som fick bägaren att rinna över – den droppe som gör att man inte vågar anställa ytterligare personal, den droppe som gör att man inte vågar eller vill genomföra generationsskifte i ett företag och i stället funderar på att sälja av, sälja ut och ge upp. Där förklarades krig mot regeringen. Detta är en bild från svenskt näringsliv som är absolut dagsaktuell.

Jag skulle vilja ställa en fråga till näringsministern. Det förslag som är en följd av att Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet har gjort upp, kommer det att skapa fler företag i Sverige? Eller tror näringsministern att det kommer att skapa färre företag?

Sjuklöneansvaret är ett förslag från sittande regering som riktar sig direkt mot svenskt näringsliv. Min fråga är: Gynnar det eller missgynnar det svenskt näringslivsklimat?

De företagare som var med i går skulle inte ha varit nöjda med att läsa svaret från näringslivsministern. Det är inte heller jag. Jag ställde min fråga kort och öppet för att ge näringsministern möjlighet att komma med sina framtids tankar om vilka strukturella förändringar som behövs för att få fart på svenskt näringsliv.

Mycket av näringsministerns svar handlar om regelförenklingar. Det gläder mig naturligtvis. Vi beställde faktiskt det här i kammaren i december av regeringen, en borgerlig majoritet där Kristdemokraterna var med plus ytterligare fyra partier. Då var minsann inte Socialdemokraterna så glada. Därför blev jag glad över att höra att näringsministern nu har förstått nyttan med det och arbetar med det med glatt mod. En del kanske hade kommit till ändå. Men hela regelverket ska gås igenom, och det är viktigt. Det är en viktig del. Men det räcker inte för att få fart på Sverige.

28 % tyckte att regelbördan ökade under 2002. Det krävs svar från 75 olika myndigheter. Det finns 1 150 olika blanketter. Så det är bra att det görs saker i den riktningen.

Min fråga kvarstår: Ohälsoförslaget, utökningen av sjuklöneansvaret, förbättrar eller försämrar det näringslivsklimatet i Sverige? Den frågan vill jag att näringsministern besvarar med ett ja eller ett nej.

Anf. 33 TOBIAS KRANTZ (fp):

Herr talman! I likhet med Maria Larsson befann jag mig under en del av gårdagen i Värnamo och fick lyssna till de 300–350 personer som hade samlats för att diskutera företagarklimatet i Sverige och regeringens senaste ohälsoförslag. Det fanns en enorm vrede och frustration över den brist på förståelse, engagemang och vilja att ta till sig företagarnas synpunkter som många av företagarna upplevde från regeringen. Den vreden och det engagemanget är någonting som vi måste ta till oss. Regeringens

förslag var bara det senaste i en lång rad. Man menar att regeringen inte har vidtagit åtgärder eller också vidtagit åtgärder som har gått i fel riktning. Det här var det sista förslaget som har förts fram, som man ser som ett stort problem för företagarklimatet.

De stämningar som fanns i Värnamo i går – vreden och engagemanget – kan också kläs i siffror. Förra året minskade nyföretagandet i landet med 8 %. Många andra siffror, exempelvis när det gäller kvinnors nyföretagande, visar att det går knackigt. Sjuklöneförslaget är det senaste i raden av förslag som faktiskt försämrar möjligheterna för företagen i landet.

Det nya sjuklöneförslaget innebär att företagen i landet belastas med ytterligare 4 miljarder kronor. Det leder till att många småföretag inte kommer att våga anställa människor som de är rädda kommer att behöva vara sjukskrivna en lång tid, därför att de vet att de får ökade kostnader.

Regeringen säger att det är viktigt att skapa ekonomiska incitament för att se till att vi får ned ohälsotalen och att människor blir friskare. Det är naturligtvis riktigt. Samtidigt betalar redan i dag de svenska företagen 170 miljarder kronor för sjukskrivningar, för de två veckor som företagen i dag betalar. Visst har företagen ekonomiska incitament för att se till att människor är friska och kan gå till jobbet.

Regeringen säger också att det är viktigt att göra någonting åt ohälsotalen. Det är naturligtvis helt riktigt. Men misstanken smyger sig fram att det egentligen handlar om någonting annat, när man ser hur regeringens förslag är konstruerat. Varför är det annars så att den offentliga sektorn, där de stora ohälsoproblemen finns i dag, i praktiken har undantagits från det nya förslaget? Människor är otroligt mycket mer sjuka där än i privata företag. Det är vad som sker genom att man ger den offentliga sektorn en kompensation.

Den vrede och det engagemang som fanns i Värnamo i går borde vi utnyttja till någonting positivt. Ibland brukar vi som kritiserar regeringens politik anklagas för att vara dysterkvistar och för att måla allting i svart. Så är det inte. Det finns en enorm dynamik och ett enormt engagemang, en enorm positiv kraft i det svenska företagsamhället i dag. Det finns en mängd människor som vill starta företag, har nya idéer och en enorm kraft. Men dessa människor lever och verkar i ett negativt politiskt klimat. De jobbar i uppförsbacke.

Kan näringsministern i dag ge någon typ av positiva signaler, uppmuntrande tillrop till dessa människor, som dag efter dag kämpar för att förverkliga sina idéer, skapa arbetstillfällen för sina medmänniskor och på så sätt också bygga upp den gemensamma välfärden i Sverige? Kan näringsministern ge något tydligt besked på den punkten?

Anf. 34 BENGT-ANDERS JOHANSSON (m):

Herr talman! Jag kanske ska överraska näringsministern och säga att även som moderat kan man tycka att något svenskt är bra. Jag tycker att svensk natur är bra, trots socialdemokratiskt styre. Så var denna floskel borttagen.

Det är ett ganska tunt papper som näringsministern har lämnat ifrån sig till Maria Larsson. Jag har läst det. Jag såg fram emot att det skulle komma någonting rejält, eftersom näringsministern och Socialdemokra-

terna i många andra sammanhang har sagt att det ska komma någonting, man är på gång och så vidare. Jag vet sedan tidigare att näringsministern har en förmåga att i någon mån skriva finurligt, så att det ska se bättre ut än vad verkligheten är. Det upptäckte jag till min häpnad även denna gång.

Näringsministern säger att näringsklimatet etcetera är bra. Låt oss nu inte stirra oss blinda på det korta perspektivet. Om vi tittar över en period på 30 år när vi i huvudsak har haft socialdemokratiskt styre kan väl näringsministern ändå inte, med någon heder i behåll, säga att vi har stuckit ifrån våra konkurrentländer. Det vore intressant att få den beskrivningen verifierad.

Sedan sägs det att det inte finns några alexanderhugg. Men det kanske är just vad vi behöver.

Vi kanske behöver ett alexanderhugg i den svenska näringspolitiken för att skapa positivitet. Jag misstror inte näringsministerns önskemål om att få ännu bättre tillväxt och ökat nyföretagande så att hela Sverige kan blomma. Vi är överens på den punkten, men vi är tydligen ganska oense om vägen dit.

Låt mig från det finurliga svaret nämna några exempel som näringsministern räknade upp. Man har tagit initiativ för att åstadkomma kortare handläggningstider vid miljöprövning. Det har bland annat jag tagit upp tidigare. Jag tror att miljöprövningen för Kvarnsvedens pappersbruk tog tio år. Det tog tio år att komma fram på den punkten. Därför frågar jag mig: När kommer detta? Må vara att initiativet är taget, men när kommer det? Löften har vi fått tidigare.

När det gäller det virtuella tullkontoret undrar jag om det redan är genomfört, klart, färdigt, eller när kommer det i praktiskt bruk? I svaret talas också om "det långt gångna arbetet med att förändra redovisningslagstiftningen". När kommer den? Att arbetet är långt framskridet är måhända korrekt, men när kommer förändringen så att människor ser den?

Vidare talas i svaret om "förberedelser för ett handlingsprogram för bättre service" etcetera. Det handlar om förberedelser för ett handlingsprogram, men när kommer programmet? Dessa frågor har Maria Larsson ställt, och därför såg jag fram emot att nu få en tidsstege för när vi kan räkna med att få de möjliga förbättringar som kan åstadkommas.

När det gäller det nationella programmet för entreprenörskap är det möjligt att det redan finns; jag känner inte till detta. I annat fall är frågan återigen: När kommer det?

Nu ska jag inte upprepa det som sagts om den tredje sjukförsäkringsveckan. Den har mina kolleger redan tagit upp. Låt mig ändå nämna att när det gäller attityder till företagande handlar det bland annat om generationsskiftet. Man behöver kanske lägga ut hundratusentals kronor för att klara ett generationsskifte i Sverige, och det är ju inte tillständigt. Varför ska en skogsmaskinsförare i Sverige behöva betala 150 000 kr mer i dieselskatt än den finska kollegan när man konkurrerar på exakt samma marknad?

Det handlar om misstro mot företagare. Det gäller också frågan om miljöbalksregler. I vissa lägen upplever företagare det som ren förföljelse att de, när de försökt leva upp till lagen, ändå blir straffsatta.

Herr talman! Det känns trist att behöva börja med att repetera det som sades i den föregående debatten.

Maria Larsson använde stora ord om SJ:s bolagsstämma. Får jag fråga Maria Larsson om hon verkligen var på SJ:s bolagsstämma den 9 april. De rapporter jag fått säger att det inte fanns en enda ledamot närvarande. Ingen hade hörsammat inbjudan att komma den 9 april när den ordinarie bolagsstämman hölls och där föregående år summerades.

Jag vill också kommentera den andra formfrågan. Jag fick en förfrågan från Gnosjö om att delta i en debatt om sjukförsäkring. Jag svarade med att hänvisa till att dessa frågor i regeringen handläggs av Hans Karlsson. Den person som då påstår att jag inte ens har varit hövlig nog att svara på inbjudan talar inte sanning, Maria Larsson, även om personen kallar det för krig mot regeringen. Den typen av ordval kanske säger något om personens trovärdighet. Den som pratar om att förklara krig i en sådan här fråga tycker jag inte förtjänar att tas på riktigt allvar.

Jag beklagar att tonläget har blivit så uppskruvat. Till och med Svenskt Näringsliv, som de senaste åren ansträngt sig för att tvätta bort anseendet från det gamla Industriförbundets överord, börjar nu skruva upp tonen i hetsen kring kampanjmötena. Vi har ett stort och allvarligt problem med att många människor drabbas av ohälsa på jobbet. Detta borde vi hantera seriöst och allvarligt och försöka angripa.

Det förslag som vi nu har lagt fram innebär att sjukförsäkringsavgiften sänks. Många företag kommer att få sänkta kostnader. Jag inser att det finns nackdelar med detta förslag och att alla inte blir vinnare. Men att bara vara emot allt som är dåligt, och för allt som är bra, duger inte för ansvarskännande politiska partier som gör anspråk på att regera Sverige. Mer måste man kunna begära.

Det var många olika klagomål på saker som är eländiga i det svenska företagsklimatet. Att det över huvud taget finns några småföretagare som kan gå till jobbet på morgonen är svårt att förstå när man hör tonen i de tre borgerliga partiernas litanior som lästs upp här. Jag inser att ni konkurrerar hårt om rösterna i den här kretsen. Metoden är att skruva upp röstläget och bli tuffare och elakare och svartmåla ännu mera.

Låt mig dock i all enkelhet påminna om några grundläggande saker. Sedan era tre partier senast satt i regeringen har nyföretagandet ökat med bortåt 50 %. Jag vill därför fråga: Är det en tillfällighet? Är det automatiskt befriande för företagsamheten att ni lämnar regeringen, eller är det automatiskt glädjande för företagen att vi kommer till regeringsmakten? Eller har det inträffat någonting annat?

Enligt de borgerliga partierna har allting blivit så mycket sämre, varje dag och år efter år, sedan Socialdemokraterna kom till makten. Hur kan det då komma sig att nyföretagandet och sysselsättningen i Sverige har ökat? Hur kan det komma sig att tillväxten i Sverige har ökat snabbare än i andra länder? Det stämmer inte med tanke på det eviga gnöl som ni visar upp i den här frågan. Försök i stället visa lite respekt för sakfrågorna och ta de svåra uppgifterna på allvar.

Jag har redovisat ett tiotal områden som vi just nu jobbar på, inklusive det tilläggsdirektiv som vi tog i torsdags om snabbare miljöprövning. Allt detta kan ni läsa en gång till när protokollet kommer. Det var ett försök att redovisa ett konstruktivt och aktivt agerande för att i vardag-

gen underlätta för våra småföretag. Och vad blir svaret? Gap och skrik och rop om krig. Bättre kan ni!

Anf. 36 MARIA LARSSON (kd):

Herr talman! Jag noterar att jag inte fick svar på den enda konkreta fråga jag ställde, men utifrån det svar som lämnades får jag tolka näringsministern så att det blir färre företag och färre jobb.

Ja, näringsministern, vi står naturligtvis här för att vi inte är nöjda med allt som regeringen beslutar om. Ett av de områden som jag tror kräver den allra största insatsen av en regering som vill ha en positiv framtid i Sverige är näringslivsområdet. Här finns många tillkortakommanden, och här finns mycket att göra.

Det finns en hopar färdigutredda förslag som bara ligger i departementets skrivbordslådor och väntar på genomförande. Det är kanske det alexanderhugg som behövs i form av ett punktprogram där man reducerar eller avskaffar förmögenhetsskatten, så som man har gjort i omvärlden, och där man möjliggör och genomför den utredning kring generationsskiftet som är avgörande för hur många företag vi kommer att ha i framtiden.

Massor av företagare befinner sig i 60-årsåldern, alltså precis inför ett generationsskifte. Det var just de svaren jag ville ha. Jag vet att detta är färdigutrett. Jag vill ha ett datum av näringsministern, där det sägs att det kommer i höst, eller när det nu blir. Jag vill inte höra att det hela har blivit begravt i departementets skrivbordslådor.

Det gäller också 3:12-reglerna, där den aktuella utredningen tyvärr inte kommer med de förslag som behövs. Mycket fattas för att svenskt näringsliv ska vara livskraftigt. Jag vet inte vad det är för villfarelser som näringsministern får med, men kurvan för nyföretagande pekar nedåt. Från 1994 till 2002 har det varit en utförsbacke.

Näringsministern hänvisar till olika saker som han inte har täckning för. De flesta kurvor pekar ju brant nedåt. Det är verkligheten. Det är tillståndet i Sverige, och därför vill vi ha någonting annat.

Nu ger sig näringsministern också på Svenskt Näringsliv och Sören Gyll, som i en tidning förra veckan sade: Vi har haft ett antal samtal med regeringen och enskilda ministrar om tillväxten det senaste året. Nu måste vi konstatera att vi har helt skilda synsätt på företagens roll. För regeringen är begreppet tillväxt en läpparnas bekännelse.

Ja, det sägs många vackra ord, och jag vill att de orden ska realiseras. Vi har lagt fram ett antal förslag som regeringen har avslagit. Det är förslag som väsentligt skulle kunna förbättra Sveriges näringslivsklimat. Därför återkommer jag i frågan. Det skapar stor frustration hos mig att se att de unga människor som i dag vill bli företagare, bygga företag i Sverige, inte ska kunna göra det. I stället väljer de ett annat etableringsland där det finns riskkapital och möjligheter.

Man kan säga att det entreprenörskapsprogram som man nu har startat, med tolv miljoner på tre år, är gott tänkt, men det är en droppe i havet. Det är väldigt lite pengar för att det ska ge något resultat. Ändå är det så mycket att regeringen kan gå ut med ett pressmeddelande och säga att detta har vi gjort.

Sådana små projekt räcker inte. Det behövs just alexanderhugg. Det behövs generella åtgärder för att förbättra klimatet både i dagsläget och på lång sikt.

Prot. 2002/03:102
13 maj

*Svar på
interpellationer*

Anf. 37 TOBIAS KRANTZ (fp):

Herr talman! I den tidigare interpellationsdebatten pratade näringsministern om att han aldrig hade hört någon, tror jag, från den borgerliga oppositionen säga något gott om Sverige.

Jag kan deklarerar från Folkpartiets sida att vi har otroligt mycket trevligt och bra att säga om Sverige. Däremot har vi inte riktigt lika mycket trevligt att säga om den socialdemokratiska regeringens politik, särskilt på näringsområdet, vilket kanske inte förvånar näringsministern.

Sedan måste jag återigen – jag har fått göra detta ett antal gånger från den här talarstolen – påminna om att när vi har interpellationsdebatter här i riksdagen så är det oppositionen som ställer regeringen till svars för den politik som regeringen bedriver. Det är inte regeringen som ställer oppositionen till svars. Så fungerar det inte i den här riksdagen. Vi utövar riksdagens kontrollmakt när vi har en interpellationsdebatt med näringsministern.

Men vi har förstås lagt fram en mängd förslag på hur näringsklimatet ska kunna förbättras i Sverige. Det handlar om lägre skatter på företagandet. Det handlar om en arbetsrätt som är moderniserad utifrån den tid som vi i dag lever i, som inkluderar människor i stället för att stänga ute människor. Det handlar om en offensivare satsning på utbildning och forskning, till exempel. Detta skulle vara tre viktiga åtgärder för att få i gång det svenska företagarklimatet, men allt detta säger näringsministern och hans regering nej till. I stället ägnar sig näringsministern och regeringen åt att lägga fram förslag som verkar i rakt motsatt riktning.

Jag har respekt för att själva sjuklöneförslaget formellt sett ligger på en annan minister i regeringen, men jag utgår från att regeringen har sammanträden och möten och kollektivt står bakom de förslag som läggs fram. Då måste ju också näringsministern kunna svara i en interpellationsdebatt när vi kommer med synpunkter, frågor och kritik kring det här förslaget. Det handlar om hur näringsministern ser att det här förslaget kan förbättra förutsättningarna för det svenska företagarklimatet.

Det finns, återigen, en mängd företagare ute i landet som varje dag går till jobbet och är djupt besjälade av sin företagsidé, men de kämpar i dag i en uppförsbacke. Kan näringsministern se till att de kommer i ett bättre läge än vad de är i i dag? Det är den viktiga frågan, som jag tycker att näringsministern nu faktiskt ska svara på.

Anf. 38 BENGT-ANDERS JOHANSSON (m):

Herr talman! Jag måste säga att det är ett lite lumpet debattknep när näringsministern försöker få det till att vi tre på något sätt skulle konkurrera och av det skälet skruva upp tonläget.

Om näringsministern hade prioriterat annorlunda i går hade näringsministern förstått att det är en mycket stilla västanfläkt, så som vi framför det vi upplevde i går. Vi lever i verkligheten. Näringsministern är välkommen till denna verklighet. Jag bjuder härmed in näringsministern till Gnosjöregionen närhelst det passar. Lyssnar näringsministern? Tack!

Inte ett enda svar fick jag på frågan när de fem förbättringar som näringsministern själv ståtar med i svaret kommer att införas. Jag noterar detta. Jag konstaterar då att företagarna inte längre nöjer sig med socialdemokratiska utfästelser, eftersom de ju inte infrias.

Man hänvisar till utredningar, till att det är på gång. Man hör det år efter år, men det kommer inte till skott. Det är detta som människor upplever.

Eftersom näringsministern inte ens har nämnt den tredje veckan när det gäller sjukförsäkringen i sitt svar till Maria Larsson kan jag själv konstatera att detta inte uppfattas som en näringslivsförbättrande åtgärd. I så fall borde ju näringsministern ta *credit* för det också, att det skulle skapa fler jobb i Sverige. Men det torde vara klockrent. Det skapar inte fler arbeten, och det kommer definitivt inte att förbättra sjukdomsläget eller sjukskrivningsförhållandet i Sverige. Detta är ett rent budgetknep som Socialdemokraterna ägnar sig åt och som kommer att bli en slumpvis utlagd skatt på vissa företag.

Anf. 39 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s):

Herr talman! Jag kommenterade sjukförsäkringsförslaget i mitt första svar. Eftersom ingen, tydligen, lyssnade kanske jag ska upprepa det.

Vi har ett mycket allvarligt samhällsproblem i Sverige på det här området. Det måste vi ta på stort allvar. Det är också ett stort och allvarligt budgetproblem. Jag inser att det inte finns några lösningar på detta svåra problem som kommer att göra att alla människor ställer sig upp och jublar. Därmed finns det inte heller något sådant förslag som kommer att få stöd av era tre partier, eftersom det kommer att kräva avvägningar mellan fördelar och nackdelar, mellan uppoffringar och positiva effekter.

Men om man ska bedriva en ansvarsfull regeringspolitik måste man ha kurage nog att stå för målkonflikter och redovisa varför man gör de avvägningar som man gör. Om man har 130 miljarder att disponera för skattesänkningar eller om man struntar i budgetsaldot eller låter budgeten skena, som borgerliga regeringar brukar göra, kan man kosta på sig att vara flotta Viktor och låta socialdemokratiska regeringar komma i efterhand och städa upp. Men om man befinner sig i den situation där vi är nu och där det är socialdemokrater som regerar måste man ta itu med det här.

Några förslag som får Svenskt Näringslivs eller de borgerligas stöd finns inte. Därför måste vi agera på annat sätt.

Jag inser att det förslag som nu ligger också innebär att det blir förlo-rare, och jag inser att det har nackdelar. Men alternativet, att låta under-skottet skena, låta sjukförsäkringsutgifterna skena, låta ohälsan skena, är sämre också för de små och medelstora företagen. Det gynnar ingen.

Det var väldigt många frågor om väldigt många saker. Ni är tre stycken. Ni har tredubbel debattid. Jag har inte tid till mitt förfogande för att svara på alla frågor.

Det finns en central punkt här. Om klimatet för nya företag är så katastrofalt och, utifrån ett katastrofalt utgångsläge, i ett sådant brant fall som ni säger är de siffror som jag ska läsa upp omöjliga. Siffrorna gäller antalet nystartade företag i Sverige.

År 1991 var det 22 760. 1992 var det 20 910. 1993 var det 22 390. Och det sista år som vi har utfall från, 2001, var det 35 570. Det är alltså 15 000 mer, mycket mer än 50 %, jämfört med till exempel 1992.

Ställ er själva frågan: Är er gnällbild trovärdig om detta är det faktiska resultatet? Ställ den självkritiska frågan: Hur trovärdiga är ni?

Jag inser att väldigt många människor som driver små företag är missnöjda, och väldigt många människor vill ha förändringar, förbättringar. Men man måste väl ha proportionerna klara för sig som ansvars-kännande politiker. Man måste väl ha kurage nog att stå upp och säga: Det och det och det behöver bli bättre, men det grundläggande är trots allt att fler och fler människor försörjer sig på företagande. Fler och fler människor väljer att verka som småföretagare därför att de gillar det livet och därför att de klarar av att försörja sig på detta.

Detta går inte ihop med det gnöl som era tre gnällpartier kontinuerligt ägnar sig åt. Verkligheten talar ett annat och starkare språk. Sedan återstår mycket att göra – man kan göra det ännu bättre. Men utgångsläget är inte så eländigt som ni i er svartmålning ständigt säger.

Anf. 40 MARIA LARSSON (kd):

Herr talman! En bild säger mer än tusen ord. Jag visar gärna bilden igen på hur det ser ut med nyföretagandet i Sverige. Jag lånar dessutom gärna ut den till näringsministern.

Jag förstår att det är obehagligt att stå inför en massiv kritik, men det är näringsministerns jobb, och vi har som opposition rätt att framföra den kritik som vi upplever utifrån den verklighet som vi känner. Vi kan naturligtvis tycka olika, men fortsatt tycker jag att vi ska ha respekt för varandra som personer. Det hoppas jag att också näringsministern har i sitt sista inlägg, så att han inte sopar till med någonting som vi inte har en chans att bemöta. Även om vi har mer gemensam talartid än näringsministern har näringsministern alltid rätt till ett sista inlägg, vilket man kan fundera över.

Nyföretagandet behöver stärkas. Kom med konstruktiva förslag, till exempel ett riskkapitalavdrag som kan få fart på riskkapitalet i det här landet! De möjligheterna är alltför få. Vi samverkar gärna om sådana förslag. Vi kommer att säga ja till dem samma dag som de läggs fram i kammaren. Vi har haft sådana förslag väldigt länge. När det gäller ohälsan har vi förslag som alla ryms inom budgettaket. Vi har lagt 6,2 miljarder på en rehabiliteringsförsäkring som snabbt ska få människor tillbaka till arbetslivet i stället för att lägga över ett betalningsansvar på arbetsgivaren. Vi tror inte att det är rätt lösning.

Jag tror att det handlar mycket om attityder. Vi var inne på det i början av den här debatten. I Finland säger Matti Sundberg så här: De små och medelstora företagen är viktiga, oerhört viktiga. I Finland anser jag att vi grovt sett saknar 100 000 små och medelstora företag. Det som oroar mig mest är varför det är så få som vill starta i alla nordiska länder.

Näringsministern och hans regering har satt upp en målsättning om att ha, jag tror, 1 500 företag mer än förra året. Det är inte en målsättning som ens ersätter de företag som samtidigt läggs ned. Finland har gått uppåt i tillväxtligan, kanske därför att man har den här attityden. Sverige ramlar nedåt. Finland har 200 miljarder mer än Sverige i BNP.

Prot. 2002/03:102
13 maj

*Svar på
interpellationer*

Jag vill tacka för debatten. Jag välkomnar alla konstruktiva förslag. Vi har massor i våra motioner. Det är bara att ta sig en titt. De är allihop finansierade.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellation 2002/03:259 om självmordsrisk enligt utlänningslagen

Anf. 41 Statsrådet JAN O KARLSSON (s):

Herr talman! Kalle Larsson har frågat mig om jag avser att vidta några åtgärder för att se till att utlänningslagen tillämpas i enlighet med lagstiftarens intentioner när det gäller bedömning av självmordsrisk i avvísningssärenden.

Kalle Larsson hänvisar till ett uttalande i propositionen 1988/89:86 där det anges att med synnerliga skäl för att bifalla en ny ansökan om uppehållstillstånd avses ”mycket starka skäl av humanitär art, t.ex. om det föreligger en risk för självmord eller om ett avlägsnande annars skulle medföra allvarlig fara för utlänningens liv eller hälsa”.

Till att börja med vill jag understryka att utlänningsmyndigheterna ställs inför mycket svåra uppgifter när det gäller att avgöra om en person ska beviljas uppehållstillstånd på grund av psykisk ohälsa eller på grund av hot om självmord eller åberopad risk för självmord, skäl som ofta åberopas först i ett sent stadium av utredningen. Att sådana skäl ska kunna uppstå under vistelsen i Sverige är i sig olyckligt och visar på vikten av ett snabbt förfarande. När det gäller asylsökande borde det i stället vara de åberopade skyddsskälen som är de centrala vid prövningen.

Frågan om vilken generell betydelse hot om självmord och åberopad risk för självmord i läkarintyg eller på annat sätt ska tillmätas vid bedömningen i ett enskilt ärende har ställts i ett ärende som Utlänningsnämnden överlämnade till regeringen för några år sedan. I regeringsbeslut den 28 maj 1998 konstaterade regeringen att något generellt uttalande i denna fråga inte låter sig göras. En bedömning måste alltid ske i det enskilda fallet.

Det åligger alltså utlänningsmyndigheterna att göra den svåra avvägningen huruvida psykisk ohälsa eller hot om självmord eller åberopad risk för självmord ska utgöra grund för uppehållstillstånd. Oftast avgörs detta med hänsynstagande till ett eller flera intyg från i första hand läkare och psykologer. Utlänningsmyndigheterna har även möjlighet att inhämta yttrande från särskilt utsedda förtroendeläkare. Utlänningsnämnden har vid skilda tillfällen beviljat uppehållstillstånd av humanitära skäl i de fall där utlänningen lider av en allvarlig psykisk störning och inte kan anses ansvarig för de handlingar som hans eller hennes förtvivlan kan leda till.

Föreligger inte någon psykisk störning får uttalanden om självdestruktiva handlingar enligt gällande praxis inte samma tyngd. Det förhållandet att en person har utfört självdestruktiva handlingar eller hotar med att begå sådana handlingar utgör inte ensamt grund för att bevilja uppe-

hållstillstånd men kan ändå få betydelse när det gäller att bedöma den humanitära situationen i dess helhet.

Jag är övertygad om att utlänningsmyndigheterna i de enskilda fallen tar vederbörlig hänsyn till återopad självmordsrisk. Dessutom har jag som statsråd inte möjlighet att påverka praxis i utlänningsärenden, såvida inte enskilda ärenden överlämnas till regeringen för avgörande.

Utlänningsnämnden är sammansatt av både lagfarna domare och lekmän vilket är avsett att bidra till väl avvägda beslut. Alla riksdagspartier har möjlighet att påverka nämndens praxis genom att delta med lekmanaledamöter. Här bör även nämnas att lekmanaledamöterna är i majoritet när nämnden fattar praxisbildande beslut liksom i övriga beslut där prövningen inte är av sådan enkel beskaffenhet att ordföranden kan besluta ensam. Enskilda ordföranden på Utlänningsnämnden kan således inte styra hur praxis utvecklas, även om de har en stor och viktig roll här. Här vill jag också påpeka att vare sig den publicerade kommentaren till utlänningslagen, annan litteratur på området eller internt upprättade promemorior på Utlänningsnämnden styr praxisutvecklingen. Grunden för rättstillämpningen är lagarna och dess förarbeten.

Herr talman! Eftersom Kalle Larsson tar upp ämnet i sin fråga, vill jag säga några ord om tryckfriheten. Var och en som bor i Sverige, även personer som är anställda på Utlänningsnämnden, har en grundlagsskyddad rätt att uttrycka sig fritt med de begränsningar som tydligt anges i lagen och att i tryckt skrift yttra sina tankar och åsikter. Två personer vilka båda är ordförande på Utlänningsnämnden har i en tryckt kommentar till utlänningslagen bland annat refererat delar av förarbetena som de anser vara relevanta. Det säger sig självt att kommentarer av detta slag inte kan innehålla fullständigt återgivna förarbetsuttalanden. En del stryks och en del läggs till från upplaga till upplaga, och det är författarna som bestämmer vad. Jag finner det anmärkningsvärt att Kalle Larsson kritiserar utövandet av en grundlagsskyddad rättighet på detta sätt.

Herr talman! Jag vill i detta sammanhang lämna information om pågående arbete inom Regeringskansliet som har anknytning till Kalle Larssons fråga.

Regeringen fattade i mars beslut om direktiv till en parlamentarisk kommitté som ska se över utlänningslagens materiella bestämmelser. Kommittén, där samtliga riksdagspartier medverkar med representanter, ska bland annat lämna förslag till hur förutsättningarna för uppehållstillstånd av humanitära skäl ska preciseras i utlänningslagen. Arbetet i denna kommitté har påbörjats.

Vidare har en departementspromemoria som berör frågan om ny prövning av beslut om avvisning eller utvisning som vunnit laga kraft under en tid varit ute på remissbehandling. Förslaget innebär bland annat att det nuvarande institutet ny ansökan om uppehållstillstånd försvinner och att reglerna som behandlar verkställighetshinder i stället utvecklas.

Svaret på Kalle Larssons fråga är att jag för närvarande inte avser att vidta några övriga särskilda åtgärder för att styra rättstillämpningen när det gäller bedömningen av självmordsrisk i utlänningsärenden. Jag vill inte föregripa resultatet av den parlamentariska kommitténs arbete eller remissbehandlingen av departementspromemorian.

Anf. 42 KALLE LARSSON (v):

Herr talman! Jag har i flera debatter med socialdemokratiska företrädare och med företrädare för de myndigheter som ansvarar för utlänningsärenden diskuterat det vi menar är en hårdnande praxis inom svensk flyktingpolitik. Det är inte alltid lätt att bevisa eller påvisa att så är fallet. Om man hänvisar till enskilda fall och berättar hur verkligheten faktiskt ser ut får man svaret: Enskilda fall kan vi inte diskutera. Om man talar om lagen är den inte de facto förändrad sedan 1988/89.

I detta fall har vi hittat åtminstone två tecken som vi tycker är värda att diskutera med migrationsministern när det gäller möjligheten att få uppehållstillstånd av humanitär art, nämligen tanken om att självmordsrisken faktiskt är en grundläggande sådan risk. Detta skulle kunna vara tillfällen där man har börjat använda sig av en alltmer hårdnande praxis.

Vi bedömer det från vår sida som att Utlänningsnämnden har börjat utveckla en praxis som går ut på att självmordsrisk måste kunna kopplas till ett psykiskt sjukdomstillstånd för att kunna beaktas som skäl för uppehållstillstånd. Detta är tvärtemot vad Johan Cullberg, Socialstyrelsens vetenskapliga råd i allmän psykiatri, avgav i sitt yttrande 1986 när man diskuterade förarbetena till den nu gällande utlänningslagen.

Det handlar om den i svaret upptagna skriften *Utlänningslagen med kommentarer* där skillnaden i vad man väljer att citera är uppenbar från 1999 till 2002. Det handlar också om den PM som upprättades den 10 januari 2000 av Utlänningsnämndens generaldirektör Göran Håkansson, där man tydligt och klart anger att för att självmordsrisk ska kunna anges som ett skäl till att få uppehållstillstånd av humanitära skäl så måste det kunna kopplas till ett psykiskt sjukdomstillstånd. Detta går alltså tvärtemot de yttranden som avgavs när man i förarbetena till lagen diskuterade frågan.

Här ser man alltså tecken, menar vi, på att svensk flyktingpolitik i det här avseendet faktiskt har hårdnat i sin praxis.

I stället för att diskutera den frågan väljer migrationsministern att lyfta upp ett antal andra frågor, och dem kan vi mycket väl också diskutera, till exempel huruvida det är möjligt att påverka praxis genom att ge ut skrifter av den här karaktären. Min avsikt är självfallet inte – det skulle aldrig falla mig in – att hindra någon människa, någon institution eller något organ att ge ut vilka tidskrifter och böcker man vill, så länge de faller inom lagens ramar. Faktum är dock att det finns någonting som heter rättsvetenskaplig doktrin, och genom detta har man möjlighet att påverka och att ta hänsyn till viktiga verk som inte är vare sig förarbeten eller lagstiftningen i sig när man tar ställning till hur praxis utvecklas.

Nog måste väl en skrift som *Utlänningslagen med kommentarer* vara en del av den doktrinen. Nog måste väl dessutom de PM som har upprättats inom Utlänningsnämnden vara en annan del av den doktrinen. Där ser vi nu, menar vi, tydligt och klart att man har förändrat praxis när det gäller möjligheten att få uppehållstillstånd av humanitära skäl just på grund av självmordsrisken.

Anf. 43 Statsrådet JAN O KARLSSON (s):

Herr talman! Om det har funnits något som kunnat uppfattas som en raljant ton i detta vill jag understryka att det inte varit min avsikt. Vi rör oss här på ett oerhört laddat och grannliga område. Jag går också gärna

in i en mer inträngande analytisk diskussion med Kalle Larsson om detta, inte minst som indikator på om vi skulle ha skärpt politiken.

När det gäller detta med praxis och doktrin var det visserligen en tid sedan jag läste propedeutiska kursen i juridik 1957, men jag tror att samma grundläggande idé gäller om skillnaden däremellan. För att en doktrin ska kunna övergå i praxis fordras det någonting annat, nämligen någon handling av de berörda konstitutionella organen. Även om vi kan ha en diskussion kring doktrinen långsiktiga inverkan på praxis kan man alltså inte omedelbart översätta doktrinära uttalanden till att Domstolsverket eller förvaltningen har börjat tillämpa lagarna på ett nytt sätt.

Jag håller med om att man mycket väl kan se detta som ett uttryck för ett förändrat samhällsklimat. Jag tycker också att det är en angelägen debatt som Kalle Larsson tar upp. Vi har ju sett ett hårdnande samhällsklimat på flyktingpolitikens område i Europa under de senaste 10–15 åren. Jag menar att vi i Sverige kan glädja oss åt motsatsen. Från den här talarstolen talades det i positiva ordalag om barn i Afrika som åts upp av lejon av Ny demokrati i början av 90-talet. Sådant är försvunnet, men i kammarens protokoll finns det sådana hemskheter.

Under min tid som ansvarigt statsråd tycker jag att vi har fått en samtalston och en diskussion som jag är glad över och belåten med. Jag tycker att den blivit mer analytisk och mer framåtsyftande. Och det behövs, för vad vi talar om här är ett oerhört svårt område att avgöra.

Jag läser inte den här kommentaren som en skärpning av hållningen. Framför allt finns ju båda upplagorna tillgängliga, och därför tycker jag inte att man kan läsa in det på det sättet.

Man kan däremot ställa sig frågan om det förslag som jag själv har lagt fram om att slopa ny ansökan och i stället ha en annan typ av säkerhetsventil vid verkställighet av lagakraftvunna beslut skulle kunna ses som en skärpning. Vi kan då titta på de reaktioner som vi har fått från fackkunnigt håll, från barnpsykiatri och barnläkare. Senast i dag skrev en av de mer kunniga kolumnisterna i Dagens Nyheter: Jan O Karlsson har rätt, men det är fel tid. Det kan jag gärna diskutera, liksom annat vi behöver göra för att förbättra det. Ser man på allt detta tycker jag att vi tvärtom ser en humanisering av hela debatten. Detta har jag själv velat sammanfatta i slagordsmässiga former: en demokratisk front mot främlingsfientligheten.

Jag tycker alltså inte att vi ska utläsa detta som en skärpning av flyktingpolitiken. Jag har dock full förståelse för behovet av att diskutera detta, eftersom det rör sig om utomordentligt grannliga och svårbedömda frågor. Jag avlyssnar gärna ytterligare argument i frågan från Kalle Larsson.

Anf. 44 KALLE LARSSON (v):

Herr talman! Det är utmärkt om vi kan ha en rimlig samtalston i den här debatten. Men det räcker inte riktigt, tycker jag, att som migrationsministern i allt väsentligt gör hänvisa till att det finns strömningar i Europa som ser annorlunda ut än vad vi har i den svenska debatten. Det finns det som är värre, men det räddar inte svensk flyktingpolitik undan den ganska grundläggande kritik som vi som parti, många andra partier i den här kammaren och en lång rad frivilligorganisationer nu riktar mot den hårdnande svenska flyktingpolitiken och praxisen.

Prot. 2002/03:102

13 maj

Svar på
interpellationer

Vi har gett ett antal exempel i tidigare debatter. Nu diskuterar vi ett mycket konkret sådant exempel. Det är riktigt att det inte finns någon självklar och automatisk överföring från doktrin till praxis. Men låt mig göra en jämförelse mellan två citat.

Det ena är hämtat från det yttrande som Johan Cullberg, Socialstyrelsens vetenskapliga råd i allmän psykiatri, gjorde 1986. Han säger där:

Krisreaktioner med stark upplevelse av hopplöshet och hjälplöshet är således en icke ovanlig utlösande orsak till självmord. Att därför kunna avgöra en sådan risk som bedömts av specialistpsykiatriker utan att göra en egen undersökning är inte försvarbart. Suicidium har alltså inte en ovillkorlig koppling till psykisk sjukdom. Om det vore så skulle den psykiatriska riskbedömningen vara betydligt enklare.

Så långt Johan Cullberg.

Jag citerar sedan den PM som är upprättad inom Utlänningsnämnden:

Nämnden gör den bedömningen att hot om självdestruktiva handlingar för att i princip beaktas bör ha någon koppling till ett psykiskt sjukdomstillstånd.

Dessa två citat står, menar jag, i skarp kontrast till varandra. Här måste vi avgöra och fundera över: Vad är egentligen det rimligaste? Är det en skillnad? Finns det en glidning? Jag har gett ett par exempel på att den glidningen faktiskt försiggår. Jag skulle kunna ge ett antal exempel av konkret karaktär där vi också ser de faktiska konsekvenserna av att praxis har förändrats på den här punkten.

Jag är medveten om att varken migrationsministern eller den här kammaren diskuterar enskilda fall i sig, men vi ska vara medvetna om att det finns många sådana fall där det är uppenbart att man gör en hårdare bedömning i dag – grundat, skulle jag vilja hävda, på den doktrin som vi nu talar om och som är upprättad, dels med *Utlänningslagen med kommentarer*, dels med den PM som är upprättad inom myndigheten själv.

Anf. 45 Statsrådet JAN O KARLSSON (s):

Herr talman! Cullbergs uttalande är ett principiellt och generellt uttalande, och det är oerhört svårt att utifrån detta tillämpa det på de faktiska fall där Utlänningsnämnden har fattat beslut. Håkanssons promemoria är inte heller praxisbildande. Det är Utlänningsnämndens beslut som är praxisbildande, inte en enskild promemoria i Utlänningsnämnden. Man kan alltså inte ens uppfatta den som styrande för Utlänningsnämndens beslut.

Anf. 46 KALLE LARSSON (v):

Herr talman! Jag ser fram emot en förnyad diskussion i frågorna där vi har med oss både en ny ansökan och den promemoria som finns ute på remiss. Jag ska gärna läsa remissvaren inom några dagar. Dessutom ser jag fram emot arbetet i den utredning som nu ska ta vid. Vi kommer att få anledning att mycket djupt ge oss in i frågorna. Vi kommer att göra det utifrån utgångspunkten att det vi ser i verkligheten också har en bakgrund.

Vi ser i verkligheten att det i dag är avsevärt svårare att få uppehållstillstånd av humanitära skäl. Det räcker inte att man är självmordsbenägen, utan det måste vara kopplat till ett psykiskt sjukdomstillstånd. Så gör Utlänningsnämnden i dag sina bedömningar.

Vi är djupt oroad över detta. Vi menar att det faktiskt i praktiken innebär att människor riskerar att genomföra sina självmord, därför att man från nämndens sida inte tar hänsyn till att det kan finnas skäl av humanitär karaktär för att få uppehållstillstånd.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 2002/03:102
13 maj

*Svar på
interpellationer*

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 16.31 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 18.00.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 18.00.

9 § Svar på interpellation 2002/03:282 om offer för trafficking

Anf. 47 Statsrådet JAN O KARLSSON (s):

Herr talman! Tina Acketoft har frågat mig vilka åtgärder jag avser vidta för att Sverige bättre ska leva upp till FN:s konvention om de mänskliga rättigheterna och vilka åtgärder jag avser vidta för att konkret förbättra situationen för offer för människohandel.

Till att börja med vill jag understryka att regeringen delar frågeställarens engagemang i kampen mot människohandel och för att hjälpa och stödja dess offer. Det krävs ett multidisciplinärt synsätt i detta arbete. Regeringen arbetar mycket aktivt inom flera olika politikområden, däribland inom dem som jag ansvarar för, migration och utvecklingssamarbete.

Människohandel är en av vår tids grövsta kränkningar av den mänskliga värdigheten. Sverige driver mycket aktivt frågan om människohandel, framför allt handel med kvinnor och barn, både nationellt och regionalt liksom på global nivå. Frågan var bland annat prioriterad under Sveriges ordförandeskap i Europeiska unionens ministerråd. Medlemsstaterna enades då bland annat om definitionerna av straffbar människohandel för sexuell exploatering och arbetskraftsexploatering.

Sverige har även inom ramen för EU:s regionala samarbete med Asien och Afrika tagit initiativ till gemensamma åtgärder mot människohandel. Det handlar om förebyggande åtgärder, effektiv lagstiftning och stöd till offren för människohandel.

Sveriges utvecklingssamarbete fyller en viktig roll i arbetet med att förebygga och bekämpa människohandel. Regeringen har färdigställt en strategi för hur utvecklingssamarbetet kan användas i detta avseende. Under de senaste åren har Sverige bara i Central- och Östeuropa, inklusive västra Balkan och före detta Sovjetunionen, satsat mer än en halv miljard kronor i projekt för att förbättra situationen för utsatta barn, ungdomar och familjer samt för att bekämpa människohandel. Drygt 100

miljoner kronor avser direkt människohandelsrelaterade insatser. Här finns många projekt som syftar till att förbättra situationen för både offer och potentiella offer för människohandel.

Sverige är också drivande i arbetet runt Östersjön. Under 2002 pågick en gemensam informationskampanj mot handel med kvinnor i de nordiska och baltiska länderna. Som ett resultat av denna kampanj har länderna beslutat undersöka möjligheterna att stödja utvecklandet och genomförandet av ett multilateralt samarbetsprojekt mellan de nordiska och baltiska länderna rörande bistånd och skydd för offer för människohandel i destinationsländerna samt säker och planerad reintegration för offer för människohandel som återvänder till sina hemländer. Dessutom har Sverige initierat en kartläggning och insats mot handel med kvinnor i Barentsregionen som kommer att inledas under hösten 2003.

I det sammanhanget skulle jag speciellt vilja nämna en konferens mot handel med barn i Helsingfors i juni, organiserad av bland andra svenska ambassaden i Helsingfors, där frågan om stöd till offren kommer att tas upp.

Sverige stöder också aktivt arbetet som pågår i Organisationen för Säkerhet och Samarbete i Europa (OSSE) med att ta fram en handlingsplan mot människohandel.

Herr talman! Som Tina Acketoft själv påpekar går det inte att med ord beskriva vidrigheterna bakom människohandeln. De som cyniskt och hänsynslöst utnyttjar dessa utsatta personer ska bestraffas med kännbara påföljder. Offren för människohandel ska ha rätt till upprättelse.

För att detta ska vara möjligt förutsätts att offren har möjlighet att medverka i brottsutredningar och rättegångar. Det krävs mod och styrka att ännu en gång konfronteras med de gärningsmän som så hänsynslöst förnedrat och hotat dessa människor, främst kvinnor och barn. Det är därför av stor vikt att offer för människohandel får rätt till skydd och stöd så att de vågar vittna i en rättegång.

Tina Acketoft har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att konkret förbättra dessa kvinnors situation.

Regeringen gav redan i november 2000 Anhörigkommittén i uppdrag att utreda hur vi kan ge offren för människohandel rättsligt och annat stöd så att de kan bistå i utredningar. Anhörigkommitténs betänkande har remissbehandlats och är för närvarande under beredning i Regeringskansliet. Kommittén föreslår bland annat att offer för människohandel ska kunna ges tidsbegränsade uppehållstillstånd för att närvara vid brottsutredning och rättegång och då ha rätt till hälso- och sjukvård och annat socialt bistånd. Detta gäller naturligtvis alla offer för människohandel, såväl kvinnor och flickor som män och pojkar. Det är också viktigt att påpeka att offer för människohandel redan i dag kan ansöka om asyl och har rätt till en individuell bedömning av skyddsbehov eller humanitära skäl.

Min ambition är att så snart som möjligt kunna lägga fram ett lagförslag som stärker skyddet för offren. Det kommer att förbättra möjligheterna att lagföra den här typen av brott. De som utsatts för brott ska ha rätt till nödvändigt socialt och psykologiskt stöd förutom det rättsliga stöd som kan ges under rättsprocessen i form av målsägandebiträde och stödpersoner.

Herr talman! Jag vill tacka migrationsminister Jan O Karlsson för att vi har möjlighet att ha den här debatten i kväll.

I går var jag i Simrishamn i Skåne och pratade bland annat om människohandel med ungdomar på en gymnasieskola. Simrishamn ligger väldigt nära Ystad. I Ystad går färjorna till Polen, så de här ungdomarna har kanske lite mer kunskap än andra ungdomar i Sverige om just människohandel och prostitution. Jag berättade naturligtvis att jag skulle ha en debatt här i kammaren i dag och fick då frågan hur jag trodde att migrationsministern skulle svara och hur han skulle agera. Det är ganska märkligt, men trots att detta är min första debatt med migrationsministern svarade jag att jag trodde att han skulle vara utsökt charmig och förstående och försäkra mig att han och regeringen insåg problemet och vikten av frågan och redan hade vidtagit kraftfulla åtgärder. Allt är gott och väl, och Sverige agerar ansvarskännande, starkt och övertygande med humanismen i fokus.

Min interpellation föregicks av en skriftlig fråga till fyra ministrar för att få ansvarsfördelningen för de offer för människohandeln som finns i Sverige utredd. Det var jämställdhetsministern, justitieministern, socialministern och migrationsminister Jan O Karlsson. Han var också den som kände sig mest manad att svara, varpå jag riktade min interpellation till Jan O Karlsson och fick så gott som ordagrant samma svar som på den skriftliga frågan. Först en lång och detaljerad redogörelse för att man inser det fruktansvärda brott som de här kvinnorna och även barn utsätts för och sedan hur Sverige agerar i frågan i utlandet.

Om agerandet i Sverige säger han: "Regeringen gav redan i november 2000 Anhörigkommittén i uppdrag att utreda". Ordet "redan" kan man naturligtvis se som att det var en dygd att man insåg problemet redan då, för år 2000 var detta ett helt nytt problem. Ingen visste egentligen vad *trafficking* var för någonting. Men man kan också se detta "redan" som att vi fortfarande i dag inte har sett vad som har kommit ut av Anhörigkommitténs uppdrag. Jag börjar förstå att tålmod är den bästa dygden i det här huset, men har inte tiden ändå på något sätt gått så långt att vi borde kunna få ett aktivt agerande?

Han säger vidare: "Min ambition är att så snart som möjligt kunna lägga fram ett lagförslag som stärker skyddet för offren." Detta "så snart som möjligt" gör mig lite rädd, om man ser på att vi redan i november 2000 tillsatte en kommitté.

Det är möjligt att min fråga var otydlig. Jag tyckte att jag genom att redogöra för offrens situation i Sverige och fråga ministern vilka åtgärder han avsåg att vidta för att konkret förbättra dessa kvinnors situation skulle få ett svar om just vad han avsåg att göra här hemma i Sverige för dessa kvinnor. Jag tror nämligen att vi är tämligen överens om den internationella bilden och orsakerna bakom människohandeln. Det är ett fatigdoms- och ett jämställdhetsproblem i både avsändar- och mottagarländerna. Det såg jag tydligt framför allt när jag var i Moldavien i våras för att bättre kunna skapa mig en bild av hur den här handeln fungerar och hur den ska förebyggas.

Är det så att ministern har missförstått min fråga och därför inte svarar på vad han och regeringen avser att göra för att förbättra offrens situation här hemma i Sverige? Det är egentligen min enda fråga just nu.

Anf. 49 HILLEVI ENGSTRÖM (m):

Herr talman! Tina Ackefors har belyst en del problem som finns kring *trafficking* på ett bra sätt. Jag vill också påpeka att Anhörigkommittén har arbetat ganska lång tid. Vi hade förväntat oss en proposition på riksdagens bord under våren. Jag ställer också frågan: Varför har man inte kunnat bryta loss just frågan om brottsoffren och vad som ska hända med dem lite tidigare?

Jag har gjort besök i både Lettland och Litauen, och jag har förstått att det är väldigt svårt för kvinnor att återvända särskilt till de här länderna efter att de har vittnat om så här grova brott. Människohandel är efter narkotika- och vapenbrott den typ av grov gränsöverskridande kriminalitet som omsätter allra mest pengar. De som håller på med det här är alltså grovt kriminella personer. I de baltiska länderna är polisen ofta korrumperad, och det finns också förgreningar inom polisen där man håller på med *trafficking*. Därför är inte polisen någon som kvinnorna med speciellt gott förtroende kan vända sig till när de tvingas tillbaka.

De frivilligorganisationer som finns har också väldigt lite stöd, så de kan inte erbjuda något skyddat boende eller så mycket annat för kvinnor som återvänder till dessa länder.

Ett av sätten att få bukt med den här kriminaliteten är att kvinnorna förmås vittna i rättegångar mot gärningsmännen. Det är alltså på grund av kvinnornas vittnesmål som personer kan bli lagförda och dömda till fängelse och senare utvisade. Det finns sällan teknisk bevisning, och därför är det så oerhört angeläget att kvinnorna stöds i den rättsliga processen.

Ett annat problem här i Sverige för dessa kvinnor är problematiken med allas ansvar-ingens ansvar. Det är någonting som särskilt brottsoffer drabbas dubbelt av. Först har de varit inblandade och blivit offer för den här grymma människohandeln, prostitutionen, det grova våldet och hoten. Sedan börjar den rättsliga processen, och de möter poliser, åklagare, domstolspersonal och domare. De har en försvarsadvokat och målsägarbiträde. De får kontakt med socialtjänstens ekonomihandläggare för att få pengar för att kunna vara kvar i Sverige en tid. De har kontakt med sjukvård, rättsläkare, Migrationsverket med flera.

Men vem är det egentligen som ansvarar för kvinnan? Jag menar att det måste vara en person som blir kvinnans kontaktperson gentemot alla dessa myndighetspersoner. Det kan inte vara så att kvinnan, förutom att vara traumatiserad, ska behöva ha alla dessa kontakter. Det verkar inte professionellt.

Jag menar att det behövs en individuell plan för att se till kvinnans egna behov. Det finns kanske hos en del ett önskemål om att komma tillbaka till sitt hemland, om hon då kan tillförsäkras skydd, stöd och hjälp i form av ett skyddat boende och studier som kan leda till egen försörjning och så vidare.

Det behöver byggas upp ett samarbete mellan de frivilligorganisationer som finns i dessa länder. Det behövs framför allt ett ekonomiskt stöd på hemmaplan så att de inte tvingas tillbaka i prostitution. Risken är också stor att de utsätts för repressalier och blir tvångsåterrekryterade till den kriminella verksamheten. Men i de fall kvinnan själv ser det som den enda möjligheten, och det bedöms som den enda utvägen, måste hon

kunna få permanent uppehållstillstånd i Sverige. Det är den frågan som jag skulle vilja få belyst lite mer av ministern.

Prot. 2002/03:102
13 maj

Anf. 50 Statsrådet JAN O KARLSSON (s):

Herr talman! Jag får tacka för det charmfulla. Jag vill återgälda detta. Jag ligger nog trea här.

Jag får till att börja med säga att jag inom mycket kort tid, inom en månad, kommer att lägga fram ett lagförslag tillsammans med en del andra strategiska förslag när det gäller kampen i Sverige mot människohandel. Jag har inte hunnit göra det till den här debatten, men vi kanske får tillfälle att återkomma när lagrådsremissen är lagd. Jag vågar lova, för riksdagens protokoll, att allt ska vara framlagt inom en månad.

Jag vill gärna redovisa ett synsätt som innebär att när vi nu gör detta ska vi se det i samband med den här brottslighetens gränsöverskridande karaktär. Det framgick inte minst av Hillevi Engströms inlägg att hela den här strategin måste ses som gränsöverskridande. Det kom också i den avslutande frågan om människor som kommer utifrån, nämligen hur vi ska handskas med deras skyddsbehov när det föreligger.

Därför menar jag att det är svårt att angripa hela det här problemkomplexet utan att se att det har internationella återverkningar. I vår strategi har vi gjort det. Det är därför som vi har lagt detta som en hel strategi i vår biståndspolitik. Det finns ingen anledning att se ned på den delen av vår verksamhet – den är oerhört viktig för att göra det möjligt för oss att agera också här i vårt land.

Jag vill gärna understryka – det kan naturligtvis låta övermaga av mig att deklarerar det – att jag har samma uppfattning om företeelsen som Tina Acketoft. Varför har regeringen inte gjort mer? Vi ska vara klara över att denna brottsbeskrivning inte är ens ett år gammal. Det är egentligen ganska sent som det har uppstått ett tydligt och klart medvetande om räckvidden av den här typen av brottslighet – slavhandeln eller vad vi nu ska kalla den.

Jag kan inte låta bli att berätta om ett samtal jag hade med Anita Gradin när vi båda var nya i var sin EU-institution 1995 och hon tog upp den här frågan i kommissionen. De satt och viskade med varandra och fnissade och sade att hon väl såg i syne. Det var först Dutrouxskandalen i Belgien 1997 som gjorde att det här över huvud taget togs på allvar. Det är fråga om ett seende.

Sedan är jag den förste att hålla med om att det krävs en utveckling av strategier på många olika områden. Det gäller ensamkommande barn, samarbetet runt Östersjön och polissamarbete. Frivilligorganisationerna nämndes. Frivilligorganisationerna i Baltikum är fruktansvärt svaga, och vi behöver säkert stärka dem. När vi nu arbetar vidare med frågan om ensamkommande barn, som väldigt mycket vetter mot det här problemet, inser vi – eftersom vi har tagit upp det samarbetet med frivilligorganisationerna här – att de är väldigt svaga på andra sidan Östersjön. Vi måste därför se till att hjälpa till även där. Jag återkommer gärna till det.

Jag ska gärna i mitt nästa inlägg gå in på en mer inträngande analys av frågeställningen om permanent uppehållstillstånd. Grundinställningen är att det inte ska vara en automatik i det här. Vi kan få en kontraproduktiv effekt om vi säger att kvinnor som befins vara offer av detta automa-

*Svar på
interpellationer*

tiskt ska ha uppehållstillstånd. Det kan leda till att vi ger upphov till de problem som vi försöker bidra till att lösa.

Anf. 51 TINA ACKETOFT (fp):

Herr talman! Tack för det förtydligandet. Det förs då till protokollet att vi inom detta riksdagsår ska ha ett förslag på bordet. Det ser vi fram emot.

Det är naturligtvis en gränsöverskridande strategi. Jag påpekade också att jag tror att vi är överens om det. Detta är framför allt en bistånds- och utbildningsfråga. Det kan också föras till protokollet att medan Folkpartiet vill höja biståndet vill Socialdemokraterna dra ned det. En av orsakerna till att vi vill höja biståndet är just att vi ser att *trafficking* är en del av fördelningspolitiken, där den alltså har brustit.

Jan O Karlsson säger att man inte per automatik vill bevilja dessa offer permanent uppehållstillstånd. Vi ser naturligtvis också risken i detta, om man helt plötsligt har en biljett in i landet, alltså inte kvinnorna utan brottslingarna. Men i dag är det per automatik så att de inte får stanna i landet.

Man säger mycket vackert att de naturligtvis kan ansöka om asyl – redan i dag, till och med – och få det av humanitära skäl. Men vi vet också att praxis agerar emot detta uttalande. Vi vet att man inte får uppehållstillstånd av humanitära skäl om man har varit offer för *trafficking*. Migrationsverket säger klart att man har problem här.

Senast för några månader sedan var det en flicka som utvisades från Malmö. Hon fick enkel biljett tillbaka till Polen. Dessutom vet de vid polska gränsen inte ens att hon kommer, vilket innebär att de som vet att hon kommer är de som skickade ut henne till Sverige en gång i tiden. Sannolikheten är betydligt större att hon i dag är i deras klor än att hon sitter hemma och läser tidningen.

Jag förstår naturligtvis problematiken – den är otroligt stor. Detta var någonting som helt plötsligt slog oss alla i ansiktet någon gång kring 2001. Det var ett problem som vi inte ville se innan dess – vi vet att det har existerat tidigare. Att det ska behöva ta så lång tid kan jag inte förstå, när vi i dag förmodligen har stöd i svensk lagstiftning för att se dessa kvinnor som en skyddsvärd grupp och ge dem tillfälligt uppehållstillstånd.

Anf. 52 HILLEVI ENGSTRÖM (m):

Herr talman och herr minister! Vi har nog i mångt och mycket exakt samma uppfattning om att det behövs göras saker. Det jag är angelägen om och orolig för är de kvinnor som redan i dag har skickats tillbaka och som vi inte vet vart de har tagit vägen, om de lever eller om de över huvud taget har klarat sig i sina tidigare hemländer, och de som i dag är på väg att tvingas tillbaka.

Jag menar att man i dag måste ändra rutinerna så att man har en kontakt på ett mycket bättre sätt innan hemvändandet sker med myndigheter, i det fall det fungerar, eller frivilligorganisationer. Det finns trots allt frivilligorganisationer som med ekonomiskt stöd i ökad omfattning kan ta emot kvinnorna, möta dem, hjälpa dem tillrätta och ge dem en fristad. Det ska inte behöva dröja ytterligare år förrän det sker.

På något sätt glömmar vi bort att det är brottsoffer som varit utsatta för väldigt grova kränkningar. Det är inte samma problem för många andra som kommer till Sverige. Jag vågar påstå att dessa kvinnor, flickor och barn är från de allra sämsta förhållandena. Redan innan de har kommit till Sverige är de väldigt utsatta. Vi i Sverige har ett stort ansvar innan vi skickar tillbaka dem, som sker i dag. Jag vill erinra om att det skyndar.

Anf. 53 Statsrådet JAN O KARLSSON (s):

Herr talman! För att inte detta ska leda till en livslång fiendskap vill jag säga att jag inte har lovat någon proposition inom en månad utan en lagrådsremiss.

Vad beträffar biståndet ökar det innevarande år med 2 miljarder. Jag kan alltid få lite mer. Men under åtstramningstider när vi skär ned väganlagen i Norrland med 1 ½ miljard är jag ganska belåten med att man kallar det en minskning att biståndet ökar med 2 miljarder. Tack för allt stöd. Vi lägger inom kort fram en biståndsproposition där biståndet kommer att öka ytterligare. Jag är glad över att kunna stå med stöd för våra ambitioner där.

Jag gläder mig åt att vi är överens om risken med en automatik, att vi får någon form av mekanisk eller automatisk mekanism. Jag medger det gärna å min sida. Vi har tidigare i dag diskuterat en helt annan fråga, nämligen hur praxis utvecklas, doktriner, vilken samhällssyn vi har och så vidare.

Jag kan också ställa mig den fråga som både Tina Acketoft och Hillevi Engström ställt. Varför ska det behöva ta så lång tid? Man kan filosofera över detta. Det är fråga om ett seende på något sätt. Det handlar om att förstå det vi upptäcker och ser i samhället av våldsamma missförhållanden som vi tidigare inte har kunnat göra oss en föreställning om.

När jag under en förhandsvisning i augusti såg Lukas Moodyssons film var det en av de mera fruktansvärda upplevelser jag har haft när det gäller något gestaltat verk. Det var alldeles fruktansvärt. Jag ska erkänna att jag är gammal och att jag tycker att jag är en rimligt erfaren person. Men jag blev så tagen: Tänk att detta förekommer. Jag tar frågan nästan som en suck och en betraktelse över tillvarons villkor.

Utan att det ska uppfattas som något slags försvar vill jag säga att vi har satsat 500 miljoner i biståndsinsatser varav 100 miljoner direkt för detta på västra Balkan och östra Europa. Vi har tillsammans med framför allt Rädda Barnen men också andra av våra egna frivilligorganisationer skaffat oss ett visst kunnande.

Jag delar Hillevi Engströms synpunkter att vi har ett ansvar. Vi måste också i vår biståndsverksamhet arbeta in detta hur det ser ut när de kommer tillbaka. Vi har jobbat i Albanien och i andra länder i västra Balkan med kvinnor och människohandelns offer från Moldavien. En hel del av dessa pengar har också gått till att bygga upp något slags tillvaro i andra ändan.

När vi nu arbetar med ensamkommande barn – det var ett regerings-samarbete – tog jag initiativet till att vi omedelbart måste koppla in frivilligorganisationerna. Annars kommer vi ingenstans. Jag tycker inte att vi har varit överksamma. Vi har arbetat. Vi har satsat ganska mycket resurser, mer än de flesta andra.

Jag kan ta ett exempel. När vi har konferenser med Afrika om människohandel är det egentligen bara ett europeiskt land som på allvar driver samma verksamhet som vi, och det är Italien. Det har direkt samarbete med till exempel Nigeria. Jag måste understryka att vi dessutom måste missionera om detta bland våra egna samarbetspartner i Europeiska unionen.

Vi har oerhört stora uppgifter i detta. Jag medger gärna att vi befinner oss i ett tidigt skede. Men vi har ändå satsat ganska stora resurser. Vi skaffar oss bättre kunskaper om detta så att vi ser till att det blir en hel process där vi inte bara betraktar det som ett slags vittnesverksamhet. Det handlar om människor som måste kunna få vård och omsorg.

Det är precis som Hillevi Engström säger. Det är brottsoffer som vi måste hjälpa. Men det är också fråga om en gränsöverskridande brottslighet och en internationell fråga.

Anf. 54 TINA ACKETOFT (fp):

Herr talman! Italien är naturligtvis ett av föregångsländerna. Men det är det också därför att det är det största mottagarlandet av *trafficking* av kvinnor. Det har en industri som blomstrar, om jag får använda det uttrycket, när det gäller denna typ av verksamhet.

Det är också intressant att veta att Italien har öppnat för arbetskraftsinvandring för denna grupp, som anses skyddsvärd. Man kommer att använda andra typer av regler för att ge dessa kvinnor möjlighet att arbeta legalt, och då inte som prostituerade utan med ett vettigt arbete.

Vi talade tidigare om att ni omedelbart ville koppla in frivilligorganisationer. Det är då ganska intressant att veta att IOM, som är ett underorgan till FN som är specialiserade på detta, hittills inte haft någon kontakt. Det existerar ändå i 70 länder och har sitt nätverk uppbyggt där det tar emot kvinnor och försöker att återbörda dem till samhället igen.

Ett första steg när man skickar tillbaka flickor som man vet har varit utsatta för *trafficking* – och det är faktiskt vad vi gör i dag, vi skickar tillbaka dem till avsändarländerna – hade varit att man åtminstone hade tagit kontakt med IOM så att det hade stått vid gränsen och plockat upp kvinnorna. Enligt IOM självt sker inte det utbytet av information.

Tålamod är som sagt en dygd. Jag vill återigen säga något med risk för att vara tjatig, och det kommer jag att fortsätta att vara. Man anser att det finns stöd i svensk lagstiftning för att se dessa kvinnor som en skyddsvärd grupp. De borde få lov att stanna kvar i landet när de så önskar. Varför ska vi behöva vänta på utredningar för att se det som är ett faktum för många?

Anf. 55 Statsrådet JAN O KARLSSON (s):

Herr talman! Jag ska inte polemisera i mitt sista inlägg utan tala lite om uppehållstillstånd.

När det till att börja med gäller avvägningen tror jag att vi är överens om att permanent uppehållstillstånd måste vara förknippat med skyddsskäl av den typ vi i allmänhet menar med det.

När det sedan gäller de tillfälliga uppehållstillstånden är jag lite handikappad av att det är några veckor kvar innan vi lägger fram ett förslag som jag tror kommer i hög grad tillgodose de synpunkter som Tina Acketoft och Hillevi Engström här har fört fram.

När det gäller IOM måste jag kontrollera det lite mer noga. Det arbete som vi började med att bygga upp på västra Balkan om detta inom ramen för stabilitetspakten skedde just tillsammans med IOM. Vi har ett samarbete med IOM som vi har bedrivit vid bland annat *trafficking*-frågor. Det vill jag kontrollera.

Mitt intryck är att vi har haft det arbetet. Det har i hög grad bidragit till att förbättra våra kunskaper på området. De ganska hyfsade resultat för detta som vi har haft i vår biståndsverksamhet beror just på att vi har använt IOM som samarbetspartner i väldigt många stycken.

Jag får återkomma till om det i ärendehantering i Migrationsverket på något sätt har brustit på den punkten. När det gäller den biståndsrelaterade verksamheten har vi mycket goda erfarenheter av just samarbetet med IOM.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 2002/03:102
13 maj

Svar på
interpellationer

10 § Svar på interpellation 2002/03:283 om anhöriginvandring

Anf. 56 Statsrådet JAN O KARLSSON (s):

Herr talman! Anne-Marie Ekström har frågat mig om jag avser att vidta åtgärder för att inte ytterligare försena genomförandet av de förslag som Anhörigkommittén lagt fram i sitt delbetänkande *Vår anhöriginvandring* (SOU 2002:13)

I ett frågesvar nyligen till Anne-Marie Ekström (2002/03:497) gjorde jag den bedömningen att regeringen inte separat borde ta ställning till Anhörigkommitténs förslag om anhöriginvandring eftersom det var samma slags frågor som diskuterades i förhandlingarna om ett rådsdirektiv om familjeåterförening. Enighet föreligger nu mellan medlemsstaterna om innehållet i ett sådant direktiv. Det formella beslutet väntas bli fattat inom kort. Regeringen kommer därefter att låta utreda hur direktivet ska genomföras i Sverige och efter remissbehandling av utredningens förslag lämna en proposition till riksdagen. Beslutet ska vara genomfört inom två år från det att direktivet har offentliggjorts i Europeiska unionens officiella tidning.

Anne-Marie Ekström anser att det bör vara enkelt att med utgångspunkt från Anhörigkommitténs utredning beakta också rådsdirektivet i en proposition och annars komplettera vid senare tillfälle om direktivet skulle skapa ett sådant behov. Till detta vill jag framhålla kravet att varje lagförslag som regeringen lämnar till riksdagen ska vara erforderligt berett. Den ovan beskrivna ordningen är avsedd att uppfylla detta beredningskrav. Jag avser inte att föreslå regeringen att samtidigt som en utredning görs av hur rådsdirektivet ska genomföras lägga fram en proposition i samma frågor där man preliminärt tar ställning till detta genomförande. Inte heller anser jag det motiverat att lägga fram ett förslag enbart grundat på beredningen av Anhörigkommitténs förslag för att kort tid därefter återkomma i en ny proposition till samma frågor. Utöver den upprepade behandlingen av frågorna skulle riksdagen under beredningen av en proposition utifrån Anhörigkommitténs förslag få del av utredningen om rådsdirektivets genomförande och kanske också remissinstansernas synpunkter på detta. Det ska vara synnerligen brådskande lagstift-

ningsbehov som ska motivera ett sådant förfarande och jag kan inte finna tillräckliga skäl för det i detta fall.

I den mån något förslag av Anhörigkommittén utan problem kan behandlas separat i annat, tidigare sammanhang är jag emellertid öppen för att ta till vara en sådan möjlighet.

Avslutningsvis vill jag påminna om bakgrunden till de begränsningar som riksdagen i december 1996 beslutade om när det gällde möjligheterna att invandra för nära anhöriga utanför kärnfamiljen. Det skedde för att strukturellt hålla utgifterna inom utgiftsområde 8 inom de ekonomiska ramar som riksdagen uppställt. Under senare tid har kostnaderna åter vuxit kraftigt på detta utgiftsområde och tvingat fram stora tilläggsanslag. Jag har tagit initiativ till en rad åtgärder för att effektivisera migrationspolitiken. Migrationsverkets statistik och bedömningar tyder på att åtgärderna nu börjar få god effekt. Antalet nya asylsökande minskar samtidigt som de ökade personalresurserna hos Migrationsverket skapar förutsättningar för att minska handläggningstiderna. Detta blir mer humanant för alla sökande, tillgodoser bättre dem som har skyddsbehov och minskar kostnaderna.

Anf. 57 ANNE-MARIE EKSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret, men jag kan inte påstå att jag är nöjd. Tvärtom blev jag både arg och besviken när jag läste det i går kväll.

Jag tänkte på de människor som har hört av sig till mig och vill att deras anhöriga ska kunna komma hit – antingen för att stanna eller bara för att hälsa på, kanske vid någon familjehögtid. Ska de behöva vänta i ytterligare flera år innan de ska få träffa sina nära och kära? Ska min goda vän, en kvinna som har varit i ganska många år i Sverige tillsammans med sin man och barn, och har en gammal pappa kvar i ett flyktingläger i Pakistan aldrig få se sin pappa igen? Familjen kommer ursprungligen från Afghanistan. Kvinnan har försökt och försökt att få hit sin pappa. Hon har funnit sig väl till rätta i Sverige i övrigt. Hon har haft arbete och håller på med utbildning inom sjukvården. Men tanken på pappan och hans situation som förvärrades i samband med kriget i Afghanistan gjorde att hon inte tänkte på annat. Hon mår dåligt. Men senast jag träffade henne berättade hon att det snart skulle lösa sig, för den 1 juli skulle lagen förändras. Det hade hon läst i en röd bok – den från Anhörigkommittén.

Fram till 1997 hade hennes pappa kunnat komma hit, men då var det inte aktuellt. Då fanns det möjlighet för en ensam förälder som inte hade någon annan kvar i hemlandet att komma hit – den så kallade sista länken. Varför kan inte statsrådet medverka till att hon får hit sin pappa innan det är för sent? Varför kan man inte ta tillbaka den regeln?

Herr talman! Jag tänker på de barn i det här landet som inte har möjlighet att träffa sina far- eller morföräldrar. De finns kvar i barnets hemland och får inte möjlighet att ens för en kortare tid komma och hälsa på sina barnbarn på grund av att det är krångligt och i många fall omöjligt att skaffa visum för att komma till Sverige. Jag har ett barnbarn som jag tyvärr inte träffar så ofta som jag skulle vilja, men jag har ändå möjlighet att följa hans utveckling. Statsrådet berättade i en debatt för en månad sedan att han har fem barnbarn.

Det borde vara en mänsklig rättighet att få träffa sina barn och barnbarn även om de bor i ett annat land och även om det bara är för ett kortare besök. Ska dessa familjer få vänta flera år ytterligare för att regeringen ska utreda och utreda?

Herr talman! Det är beklagligt att förändringarna, både de som gäller visum och permanent uppehållstillstånd för gamla föräldrar som är ensamma kvar i hemlandet, inte kommer att träda i kraft den 1 juli som det var tänkt enligt utredningen, som presenterades för ett år sedan.

Det är i allra högsta grad också en fråga för att underlätta integrationen. Oron för gamla föräldrar försämrar i många fall möjligheten för invandrare att snabbt komma till rätta i det nya landet. När man inte kan släppa tanken på hur gamla mamma eller pappa mår och har det så har man svårare att koncentrera sig på att lära sig svenska och helhjärtat satsa på en tillvaro i sitt nya hemland. Möjligheten att få hit sina föräldrar eller att få besök även för en kortare tid av sina nära och kära skulle underlätta och snabba upp integrationsprocessen. Att kunna få ha sina syskon och föräldrar med vid familjhögtider och helger gör hela tillvaron lättare.

Socialdemokraterna och regeringen pratar och pratar om att förbättra integrationen. Ska möjlighet till anhöriginvandring fortsatt bara vara vackert tal, eller tänker statsrådet medverka till att det också blir praktisk verklighet?

Anf. 58 Statsrådet JAN O KARLSSON (s):

Herr talman! Jag är mycket bedrövad över att ha gjort Anne-Marie Ekström upprörd.

För det första måste jag understryka att det inte är av grymhet som jag har avlåtit detta svar. Men om denna upprördhet ändå har blivit resultatet av mitt svar så beklagar jag det mycket. Mitt sätt att arbeta med detta förestavas åtminstone av god vilja, om också icke av en framgång så långt att den kan möta ett erkännande ifrån Anne-Marie Ekström.

Jag ska försöka redogöra lite för hur jag har resonerat om det här. Till att börja med har jag inga som helst problem att föreställa mig vilket lidande det innebär att vara flykting eftersom jag i min familj har haft flyktingar. Att detta flyktingskap leder till att en familj slits sönder är ohyggligt. Det finns 18 miljoner människor i världen som har varit tvungna att lämna sitt land därför att de är förföljda. Det finns 30 miljoner till som är tvungna att lämna sina bostäder och som inte ens kan komma ur sitt land. Det är ohyggligt att tänka sig vad de människorna tvingas uppleva. Många av dem lever, precis som Anne-Marie Ekström nu påpekar, i flyktingläger.

Jag har nog tänkt mig att under den tid som jag arbetar med det här försöka spänna våra krafter till det yttersta för att underlätta de här människornas villkor så mycket som möjligt. Jag vill också i så stor utsträckning som möjligt göra det genom att de som har kommit till vårt land ska leva under drägliga förhållanden. Jag är fullt på det klara med vilka väldiga brister detta alltid kommer att ha därför att utgångspunkten är en tragedi.

Det är tre saker som jag vill åstadkomma. Det första är att vi ska ha ett bättre förhållande för barnen till flyktingar. Det andra är att vi ska få ett mer rättssäkert system för att pröva dessa ärenden. Det tredje är att vi

ska försöka lösa det här med familjåterförening. Det är de tre saker som jag skulle vilja göra.

Det kräver vissa ting. Anne-Marie Ekström säger att regeringen utreder och utreder. Det är en lite tvärbrant sammanfattning av det sätt på vilket en rättsstat stiftar sina lagar. På den punkten känner jag ingen förhandlingsmarginal. Jag tänker nog sega mig fast vid att också behandla den lagstiftande församlingen riksdagen lite bättre än att komma sättande med ett förslag medan ett annat är på kommande, vilket faktiskt var innebörden av mitt svar.

Jag har av Folkpartiet fått återupprepade deklARATIONER om stöd för det sätt på vilket vi arbetar med samordning inom den europeiska unionen. Jag hoppas att det stödet ska fortsätta. I detta ingår just att vi har arbetat på att få fram ett anständigt direktiv om familjeåterförening där vi har slagits för just principen när det gäller hela Europa att flyktfamiljer inte ska splittras. En familj som har en flykting i sig – de allra mest nära och kära – ska också betraktas som flyktingar. Det har inte varit självklart för många av våra samarbetsländer.

Att riva ut den här frågan när det här pågår ska vägas mot det förhållandet att vi kan få anständigare villkor för flyktfamiljerna i en union med 500 miljoner människor, även om det leder till att det lidande som människor har åsamkats kommer att förlängas. Det tycker jag också är ett värdigt mål. Jag hoppas att vi är överens om att gemensamt arbeta för att nå det målet.

Anf. 59 ANNE-MARIE EKSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag håller med om att många människor på flykt lider. Men de människor jag pratar om nu finns i Sverige. De kanske är svenska medborgare. De bör ha samma möjligheter och förutsättningar som andra svenska medborgare att få träffa sin barn och barnbarn, sina nära och kära. Jag vet att vi inte kan ta hand om alla människor som kommer hit, men vi måste göra vårt yttersta för dem som finns här nu.

Man tillsatte en parlamentarisk utredning där i stort sett alla partier var överens. Den var färdig för ett år sedan. Då kunde man ha börjat jobba med detta.

Att man inte kan komma sättandes till riksdagen med förslag i all hast är egentligen en annan sak, men det förekommer dagligen. Vi har haft ett fåsamt exempel i dagarna.

Jag tycker att det är oacceptabelt att man tillsätter en utredning, och när den är klar lägger man den i byrålådan. Det inger falska förhoppning, precis som jag sade i början. Så var det för min goda vän. Det håller inte att bara skylla på att vi måste vänta på EU. Det är miniminormer som det är fråga om. I ett PM från Utrikesdepartementet i september förra året, även om inte hela förslaget var klart då, står det att direktivförslaget inte torde innebära ökade kostnader för Sveriges del eftersom Sverige huvudsakligen tillämpar generösare regler än förslaget. Då borde man väl lätt kunna plocka in det som finns med i Anhörigkommitténs utredning. Det handlar inte om att vi ska ha grundnormen, utan om mer övergripande normer.

Eller är det så att regeringen ändrat åsikt och inte vill ställa upp på Anhörigkommitténs förslag eftersom man nu tänker begrava det ytterligare? Nu är det ju en ny utredning på gång. Först har man en parlamenta-

risk anhörigutredning som blir färdig med sitt förslag, sedan gör man ingenting. Man väcker en massa förväntningar hos en mängd människor. Sedan säger man att man ska utreda igen. Det står att det ska vara färdigt inom högst två år. Då har de här människorna fått vänta i tre år. Det skulle ha kunnat ta ett år. En proposition skulle ha kunnat vara färdig nu. Ett förslag skulle ha kunnat vara färdigt i dag.

Alla dessa människor i vårt land skulle kunna må bra och integreras på ett bra sätt. Det finns många som är oroliga för sina ensamma föräldrar. Många skulle vilja ha en visumansökan beviljad för att andra nära och kära ska kunna komma hit lite lättare och vara med på familjehögtider. Men nu finns det en restriktiv praxis. Det finns ett par saker som man skulle kunna ändra direkt. Man skulle kunna ta tillbaka det som gällde sista länken. Dessutom skulle man kunna ändra den restriktiva praxisen när det gäller visumansökan. Det behöver man inte ens göra en ny utredning för.

Anf. 60 Statsrådet JAN O KARLSSON (s):

Herr talman! Det kan tyckas att man inte behöver ha någon ny utredning för det. Men när det finns ett direktiv som vi har varit med om att arbeta fram tycker jag att vi ska bereda det på det sättet. Det är en massa lagtekniska frågor som är av stor betydelse också för utformning av vår egen politik. Det är alldeles riktigt som Anne-Marie Ekström säger att det handlar om miniminormer. Vi kommer säkert att gå långt utöver det för att lösa den här frågan, liksom många andra EU-länder.

Jag håller med om att det kan se ut som ett onödigt stando i arbetet. Jag menar alldeles bestämt att det finns ett värde i att vi också får någon form av minimistandard för hur anhöriga behandlas i hela EU. Vi måste få en någorlunda anständig överensstämmelse. Samma uppgivenhet som Anne-Marie Ekström känner inför mig känner jag ofta inför mina kolleger i RIF-rådet. Jag kanske inte skulle säga detta, men det gör jag i alla fall. Där sitter jag och lyssnar på österrikarna som driver konstiga linjer om 15-årsgränser och 12-årsgränser och att barn inte ska få vara tillsammans med sina föräldrar. Det finns ett värde i att vi driver igenom att vi ska ha så få olikheter som möjlighet inom detta område där vi har fri rörlighet. Det gör att jag tror att det är viktigt att vi håller fast vid den här i och för sig strävsamma EU-samordningen. Jag konstaterar att vi är överens på den punkten.

Jag tog inte upp det här med viseringspraxisen i mitt förra inlägg av tidsskäl. Jag medger att det kan se egendomligt ut. På den här punkten får jag akta mig för ministerstyret så att inte Anne-Marie Ekström placerar mig framför konstitutionsutskottet. Det är Migrationsverket som äger viseringspraxisen. Jag medger att verkets principer är restriktiva så fort det föreligger risk för att folk ska försöka stanna. Det är detta som ligger bakom de här strikta principerna. Jag kan förstå individer som känner det som en börda och tycker att vi borde ha löst detta nu.

Jag ska göra vad på mig ankommer för att, med de begränsningar som mitt interpellationssvar innehåller, försöka påskynda detta så mycket som möjligt. Det är många människor som vänder sig också till mig som är förtvivlade över att inte kunna ta vård om sina föräldrar. De vill kunna göra det här i landet.

En avgörande förutsättning för detta är att vi har ett fungerande system för flyktingmottagning. Under några år har vi haft ett fullständigt överbelastat läge med långa väntetider. Det har varit en fruktansvärt snabb uppgång av antalet asylsökande med 50 %. Nu verkar det som om detta vänder. Då får vi också ett bättre grepp om förhållandena. Då borde vi kunna ge detta problem med tiden en anständig lösning. Jag lovar att jag ska göra mitt yttersta för att lösa detta problem. Det ligger också mig varmt om hjärtat.

Anf. 61 ANNE-MARIE EKSTRÖM (fp):

Herr talman! Det låter något hoppfullt, men jag är fortfarande skeptisk. Det kommer jag nog att vara tills jag ser resultat av det, när min goda vän har fått hit sin pappa och när jag inte får några mejl där man är förtvivlad för att man inte får hit sina nära och kära på grund av att praxisen är för hård. Man förutsätter att många som söker visum ska hoppa av när de kommer till Sverige. Därför kan vi inte bevilja visum. Men vilka brott ska man straffas för innan man har begått dem? I den här utredningen finns tankegångar om att det ska vara lättare att få tillfälliga uppehållstillstånd och visum. Om de möjligheterna finns tror jag inte att risken är så stor för att människor stannar här och söker uppehållstillstånd. De kommer hit för att träffa sina nära och kära och vara med på fester och familjehögtider. Sedan åker de hem igen och kan lätt komma tillbaka. Jag tror att det är en förutsättning.

Jag tycker att man kan börja där. Det behövs inga nya utredningar eller något sådant. Jag tycker att man ska verka i den riktningen att Migrationsverket lättar på praxisen.

Vi lever i en föränderlig värld, och ibland måste man sätta ned foten. Man kan inte gå och vänta hela tiden på att det ska komma nya utredningar. Jag tycker att det är viktigt att man jobbar gemensamt i EU. Men någonstans måste man sätta ned foten. Och jag hoppas att statsrådet gör det nu.

Anf. 62 Statsrådet JAN O KARLSSON (s):

Herr talman! Jag ska ta några exempel där direktivets krav måste studeras. Det handlar till exempel om kravet på att beroende måste föreligga för att anhöriginvandring ska tillåtas. Det gäller frågor om tidsfrister för handläggning och möjligheter att avslå eller återkalla. Det är teknikaliteter av den typen som sedermera socialförsäkringsutskottet ändå har att handskas med och som så att säga legalt måste stämma.

När det gäller visumhanteringen är det en riskbedömning. Migrationsverket gör fortlöpande studier av fall där beviljade visum leder till en ökad avhoppsfrekvens, och då stramar man åt. Och när det visar sig att det är mindre av det lättar man på detta. Det är alltså inte något blint tyranni som Migrationsverket utövar här.

Jag ska inte vara polemisk, men eftersom Anne-Marie Ekström skakar på huvudet måste jag ändå säga att jag reser runt mycket i vårt land och diskuterar dessa frågor med ansvariga människor och med vanliga människor. Ibland får jag uppmaningar, inte bara från medlemmar i mitt eget parti utan från andra. Jag skulle vilja att de debatter som vi för här i kammaren någon gång på något sätt fördes samman med de diskussioner som jag för när jag är ute och träffar partivänner till både Anne-Marie

Ekström och mig. Jag tycker att vi ska försöka hitta en balanserad linje när det gäller visumhantering och hantering av uppehållstillstånd. Men föreställningen om att vi har ett ogeneröst migrationsverk som arbetar långt borta från vad svenska folket tycker är rimligt tror jag är felaktig. Det är mitt intryck av mitt flitiga resande och diskuterande i riket.

Men jag upprepar mitt löfte: Jag ska göra mitt yttersta för att föra denna fråga om anhöriginvandring till en god lösning så fort jag någonsin kan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 2002/03:102
13 maj

Svar på
interpellationer

11 § Svar på interpellation 2002/03:305 om bevarande av naturskog

Anf. 63 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s):

Herr talman! Ingegerd Saarinen har ställt två frågor till mig. Den första frågan är om jag avser att verka för en långsiktig naturvårdspolitik som ger länsstyrelserna större möjlighet att också avsätta större och värdefullare objekt än vad ettårsanslagen i dag räcker till. Den andra frågan är om jag kommer att föreslå ytterligare medel eller åtgärder för att förbättra möjligheterna för inköp av dyra objekt.

Låt mig inledningsvis poängtera att regeringen under de senaste åren systematiskt har arbetat för att lägga fast en långsiktig och slagkraftig samlad naturvårdspolitik. I mars 2002 lämnade regeringen en skrivelse till riksdagen där regeringen förklarade sin grundsyn på naturvårdspolitiken. I skrivelsen betonas att områdesskyddet är en högt prioriterad del av det samlade naturvårdsarbetet.

I miljömålspropositionen *Svenska miljömål – delmål och åtgärdsstrategier*, som utgör själva stommen i Sveriges långsiktiga miljöpolitik, föreslog regeringen ett delmål om att ytterligare 900 000 hektar skogsmark bör undantas från skogsproduktion. Av denna areal ska 320 000 hektar skyddas som naturreservat till år 2010 i syfte att stärka bevarandet av biologisk mångfald i skogslandskapet. Därutöver ska 30 000 hektar skyddas genom biotopskydd och 50 000 hektar bevaras genom att naturvårdsavtal tecknas med markägarna. Att undanta större områden helt från skogsbruk är ett viktigt komplement till ett uthålligt och hänsynsfullt brukande av skogen för att nå de mål som Sverige åtagit sig internationellt, det vill säga att förlusten av biologisk mångfald ska stoppas till år 2010.

I syfte att nå de högt ställda målen för naturvårdsarbetet har anslagna medel för markinköp ökat kontinuerligt under de senaste åren. Enligt budgetpropositionen för 2003 beräknas en höjning av anslaget för biologisk mångfald med närmare en halv miljard kronor för år 2004.

Jag vill därför påstå att mycket goda budgetmässiga förutsättningar för att bedriva ett framgångsrikt skogsreservatsarbete föreligger för de ansvariga myndigheterna, det vill säga Naturvårdsverket och länsstyrelserna. Detta återspeglas bland annat i att antalet årsarbetskrafter som avsatts på länsstyrelserna för säkerställandearbetet ökat från 25 år 1999 till 75 årsarbetskrafter år 2002. Under denna period har 245 naturreservat bildats på skogsmark. I 16 fall har reservat bildats som är över 5 000 hektar, vilket får betraktas som stora reservatsområden.

Myndigheterna prioriterar i dag arbetet med att säkerställa just stora obrutna skogsområden. Prioriteringen av vilka objekt som ska finansieras under ett visst år görs centralt av Naturvårdsverket, efter förslag från länsstyrelserna. Detta innebär att stora objekt redan i dag kan skyddas med nuvarande arbetssätt eftersom en länsstyrelse får mer medel om de fått godkänt för skydd av ett större skogsområde ett visst år. Naturvårdsverket har också ett bemyndigande att kunna göra överenskommelser om 120 miljoner kronor som tar nästa års anslag i anspråk om till exempel ett större område behöver skyddas.

Vad jag har erfärut upplever inte myndigheterna i dag att vare sig den nuvarande budgetnivån eller periodiseringen av budgeten är ett problem för det praktiska säkerställandearbetet av stora områden.

För att ytterligare förbättra möjligheterna att nå det ambitiösa delmålet för skogsskyddet har jag gett Naturvårdsverket i uppdrag att i samverkan med Skogsstyrelsen analysera och redovisa i vad mån regelverket eller den praxis som har utvecklats vid tillämpningen av de olika skyddsinstrumenten naturreservat, biotopskydd och naturvårdsavtal behöver förändras för att åstadkomma ett ännu effektivare långsiktigt skydd av skogsmark. Jag har också gett Naturvårdsverket i uppdrag att i samverkan med länsstyrelserna naturvärdesbedöma den statligt ägda skogsmarken och identifiera vilka områden som har sådana kvaliteter att de långsiktiga bör skyddas. Dessa uppdrag kommer att redovisas i slutet på året.

Med den kraftsamling som nu görs för att stärka skyddet av värdefulla skogsområden och vidareutveckla ett hållbart skogsbruk är det min förhoppning att vi till år 2010 ska lyckas stoppa minskningen av biologisk mångfald i våra skogar.

Anf. 64 INGEGERD SAARINEN (mp):

Herr talman! Jag vill tacka Lena Sommestad för hennes svar på min interpellation om bevarandet av våra sista urskogar. Det gläder mig att miljöministern liksom jag anser att det är nödvändigt att skydda även stora sammanhängande skogsområden för bevarandet av den biologiska mångfalden. Det är också skönt att höra att Sommestad stöder de budgetsatsningar som Miljöpartiet har varit med om att driva igenom under senare år, satsningar som har gett en rejäl ambitionshöjning när det gäller skogsskydd.

Jag kan däremot inte helt instämma i Sommestads optimism om att hittills beslutade satsningar är tillräckliga. I dag finns stora skogsreservat nästan enbart i fjällnära områden. I övriga landet är reservaten små till ytan. De är mestadels under 100 hektar, ofta bara 20–30 hektar. Det finns många motiv för att bilda ett nätverk av stora reservat som är 10 000 hektar och större över hela landet. Naturvårdsforskare börjar mer och mer inse att små sparade skogssnuttar inte alltid förmår hålla livskraftiga populationer av hotade arter på grund av isolation och kanteffekter.

Miljöministern säger att Naturvårdsverket kan ta även nästa års anslag i anspråk om ett dyrare projekt behöver skydd. Det är bra. Men borde inte detta gälla även länsstyrelser? Min första fråga kvarstår: Avser miljöministern att verka för att även länsstyrelserna får denna möjlighet?

Jag kan nämna ett konkret exempel från Västernorrland där bara 0,7 % av skogen är skyddad i reservat. Med hjälp av satellitbilder har länsstyrelsen nu funnit att det sista stora sammanhängande området i

länet finns i landskapet Ångermanland och är på 2 000 hektar. Det är en väldigt fin vildmarksartad dalgång som heter Kunnådalen. Området ägs till största delen av skogsbolaget Holmen och till en mindre del av skogsbolaget SCA. Men området kostar tre årsanslag för länsstyrelsen i Västernorrland att köpa in. Naturvårdsverket har besökt området och säger i dag nej till reservatsbildning. Man vill prioritera andra norrländska områden. Därför finns det risk för att delar av området nu avverkas.

Kunnådalen är ett av många stora skogsobjekt i landet som i dag hotas. Här tycker vi inom Miljöpartiet att ministern borde kunna vara lite mer kreativ och ge uppdrag till exempel till generaldirektören på Naturvårdsverket att förhandla med cheferna för de stora skogsbolagen om överhållande under 10–20 år av de sista kvarvarande stora skogsobjekten inför eventuell senare reservatsbildning.

Anf. 65 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s):

Herr talman! Låt mig säga att det också gläder mig att vi har ett gott samarbete med Miljöpartiet när det gäller avsättningar av skog och skogspolitiken. Visst finns det skillnader mellan olika delar av landet och det är betydligt dyrare att inköpa skogsmark i södra Sverige. Det är också ofta svårare att få ersättningsmark där. Jag vill dock säga att vi har gjort rekognosceringar om hur arbetet går till. Det är länsstyrelserna som inventerar, tar reda på vad som behöver göras och rapporterar till Naturvårdsverket. Här finns ett samspel mellan regional och nationell nivå. Jag har inte uppfattat att länsstyrelserna skulle behöva möjligheten att göra det på egen hand. Här sker ett samspel mellan regional och nationell nivå.

Ingegerd Saarinen efterfrågar lite mer kreativitet när det gäller att få till stånd större reservatsbildningar. Jag vill vidhålla vår uppfattning att det inte är ekonomiska problem som står i vägen. När det gäller till exempel södra Sverige tror jag att det är andra hinder som kan vara för handen när det gäller att hitta bra, sammanhängande områden och kunna genomföra reservatsbildning.

Naturvårdsverket skulle kunna förhandla direkt med stora skogsbolag, menar Ingegerd Saarinen. I den mån vi vill avsätta riktigt stora områden på nationell nivå är det nationalparksinstrumentet som är aktuellt. Jag tror inte att detta är rätta vägen att gå. Vi har en fungerande form där den regionala nivån ändå spelar huvudrollen. Det är där man har god kunskap om de skogar som finns i det egna området.

Jag är öppen för att vi fortsätter att diskutera kreativa lösningar. Visst behöver vi idéer och förslag om hur vi ska kunna förverkliga politiken. Min uppfattning är dock att vi har ett fungerande system i dag, ett system där den regionala nivån spelar en viktig roll och den nationella nivån har goda resurser.

Jag har för tillfället inte för avsikt att styra tydligare från nationell nivå i de enskilda ärendena. Jag vill se det som ett långsiktigt arbete som länsstyrelse och naturvårdsverk sköter, i huvudsak på ett bra sätt. Men som jag sade i mitt inledande anförande har vi också sett problem till exempel när det gäller den statliga skogsmarken. Därför har jag gett ett uppdrag, för att vi ska få in ett gott kunskapsunderlag och se om åtgärder behövs.

Prot. 2002/03:102
13 maj

Svar på
interpellationer

Anf. 66 INGEGERD SAARINEN (mp):

Herr talman! Ministern nämner att Naturvårdsverket har fått i uppdrag att i samverkan med länsstyrelserna naturvärdesbedöma den statligt ägda skogsmarken och identifiera vilka områden som har sådana kvaliteter att de bör skyddas långsiktigt. Det är naturligtvis mycket bra. Men jag anser också att skogsmark bör bedömas efter en någorlunda gemensam mall oavsett ägare. Det är de värdefullaste områdena som måste skyddas.

Det gamla sättet att sköta naturvården, att sätta av statsägd skog, är en av anledningarna till att vi i dag har väldigt lite mark avsatt nedanför fjällkedjan och i södra Sverige.

Att sätta av statligt ägd skog har många gånger varit det enklaste och billigaste sättet, som miljöministern säger, för staten att höja den nationella andelen skyddad skog. Staten har ägt mycket billig improduktiv fjällnära skog. Det är där vi i dag har våra stora reservat. Där skogen har varit privatägd och dyr, det vill säga produktiv, har vi minst avsatt areal. Det är naturligtvis inte en spegling av de största naturvärdena. Jag vill alltså igen poängtera att det är viktigt att man utgår från naturvärdena och inte huvudsakligen efter aktuella ägoförhållanden.

Naturligtvis har staten ett ansvar att agera föredöme. Men det går inte att agera enbart med de statliga skogarna. Därför har jag en följdfråga, om ministern nu gett Naturvårdsverket ett speciellt uppdrag att arbeta mot de statliga skogsägarna. Hur hjälper det till att skydda områden i de landsändar där behoven är som störst och staten äger väldigt lite mark?

Anf. 67 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s):

Herr talman! Låt mig först säga att jag och Ingegerd Saarinen är fullständigt eniga om att det är de värdefulla områdena som ska avsättas oavsett ägare. Därför är också frågan om ersättning och ersättningsmark oerhört viktig. Här finns alltså ingen skillnad i synen på hur vi ska gå framåt.

Orsaken till att regeringen har gett ett särskilt uppdrag när det gäller den statsägda skogsmarken har att göra med att vi har upplevt att det har skett avverkningar på ett sätt som inte är lyckligt. Det har varit en omfattande diskussion vilket har gjort det angeläget att se till att det också på den statsägda marken råder god kunskap om vilka områden som bör bevaras, så att det inte begås några misstag när det gäller avverkningar.

Hur ska vi göra för att förbättra generellt? Det här är inte det enda uppdrag som regeringen har gett. Vi har också gett Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen i uppdrag att i samverkan redovisa och föreslå åtgärder som kan behövas. Man ska försöka se om det finns några flaskhalsar i genomförandet av det ambitiösa delmål för skydd av skogsmark som vi har. Finns det någonting som kräver åtgärder från riksdagens eller regeringens sida? Länsstyrelserna ingår i det arbetet med en referensgrupp för tre län. Det man ska analysera och redovisa är regelverket och den praxis som har utvecklats vid tillämpningen av de olika skyddsinstrumenten som naturreservat, biotopskydd och naturvårdsavtal.

Jag ämnar invänta detta uppdrag. Vi väntar redovisning den 1 december. Rapporten kommer då att remissbehandlas. Mitt intryck av det jag har inhämtat nu är att regelverket i huvudsak fungerar väl även för avsättningar av större skogsmarker. Genom den här redovisningen får vi ett

mer genomarbetat underlag för att se om det är något som vi behöver åtgärda. I det sammanhanget är jag övertygad om att just de frågor som Ingegerd Saarinen tar upp, nämligen skydd av områden på privat mark, skydd av områden i södra Sverige samt skydd av skogar av en art som hittills inte har skyddats i tillräcklig omfattning blir viktiga.

Låt mig också understryka att jag ser det miljömål vi har om levande skogar och de delmål som finns under det som en oerhört viktig kompass och ett riktmärke i vårt fortsatta arbete. Vi har mycket tydliga mål, inte bara om den kvantitet skogsmark som ska avsättas utan också när det gäller kvaliteten på de skogsmarker som ska bevaras. Det gäller sådant som hur mycket hård, död ved som ska finnas bevarad, hur mycket lövskog som ska finnas, hur mycket gammal skog ska öka och så vidare. Vi har preciserade mål. Här gör vi en avstämning 2004 av detta miljömål liksom av andra. Jag tycker att det är en bra grund som vi har kommit fram till tillsammans. Den har vi som riktmärke.

Jag ser miljömålen som en ständig stimulans att ompröva det här politikområdet liksom alla andra politikområden. Det kommer vi att göra. Men i första hand inväntar vi nu den redovisning som kommer från Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen i december.

Anf. 68 INGEGERD SAARINEN (mp):

Herr talman! Jag vill tacka miljöministern för den klargörande debatten. Jag håller naturligtvis helt med om att det är viktigt att få en skärpning även när det gäller den statliga skogen. Det finns ingen tvekan om det.

De sju största skogsägarna i landet äger tillsammans en tredjedel av skogen. Det är statliga Sveaskog, Assi Domän, Holmen, Korsnäs, SCA, Statens fastighetsverk och Stora Enso. Det är min och Miljöpartiets förhoppning att Lena Sommestad snarast agerar och ser till att dessa sju skogsaktörer överhåller och bevarar de sista sammanhängande gammelskogarna i vårt land i 10–20–30 år genom kreativa avtal.

Det vore bedrövligt om svensk skoglig naturvård efter 2010 enbart tvingades jobba med restaurering av skogsarealer. Vi har ett europeiskt ansvar för de sista stora sammanhängande gammelskogarna i landet.

I dag har vi siffror för avverkningsgödsel gjorda under 2002. De visar på rekordhöga avverkningsgödsel av gammelskog. Avverkningsnivån har aldrig tidigare under något år legat så högt. Det finns risk för att stora sammanhängande naturskogar avverkas innan de hinner skyddas. Om så blir fallet under de närmaste åren kan man, enligt min mening, ifrågasätta om miljö- och produktionsmålen verkligen är jämställda i dag. Detta gäller särskilt som bara omkring 1 % av skogen utanför de fjällnära områdena är skyddad i reservat.

Detta gäller även Norrland. Det finns en missuppfattning om att tillräckligt mycket skog är skyddad i Norrland. Detta framhävs av många. Bristen på reservat är dock akut även i områden i inlandet och vid kusterna. Det är fjällskogen som är skyddad. I övrigt är bara 1 % skyddad.

Nu görs områdesanalyser bland annat i Norrland. Med hjälp av satellitbilder kan man finna de sista stora obrutna områdena. Sveaskog har lämnat ut uppgifter om ålder, trädslag, arealer och så vidare från sina beståndsdata, men de övriga sju skogsbolagen är inte pigga på att lämna ut sådana uppgifter. De sista stora gammelskogarna är naturligtvis värde-

fulla också för skogsindustrierna, som behöver moget virke för avverkning. Man får därför inte blunda för den konflikt som i dag finns mellan bevarande och naturvård.

Jag hör att miljöministern liksom Miljöpartiet är angelägen om att miljömålet Levande skogar ska uppnås, och jag hoppas därför att vi kommer att få ett bättre skogsskydd framöver.

Anf. 69 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s):

Herr talman! Min uppfattning är att vi är eniga om målen och också i hög grad om hur vi ska gå fram.

Det som Ingegerd Saarinen talar om, alltså att nedhuggningen av skyddsvärda skogar pågår, aktualiserar frågan om att det är bråttom på många håll. Det aktualiserar också frågan om att vissa av våra miljömål kanske är mer akuta än andra, eftersom utvecklingen rusar fram.

Därför är jag, precis som Ingegerd Saarinen, glad över att vi i vårens budgetförhandlingar har lyckats säkra en ökad satsning på biologisk mångfald med en halv miljard för nästa år, trots att det på många områden har varit nödvändigt att göra nedskärningar. Det visar att vi har en hög prioritering av målet. Vi inser att det är viktigt att handla nu för att vi fram till 2010 ska klara de mål som vi har satt upp.

Jag hoppas därför att vi framöver ska få ett fortsatt gott samarbete och en bra diskussion kring dessa frågor. Trots de problem som finns har vi under senare år på ett utomordentligt sätt ökat ambitionsnivån när det gäller miljömålet Levande skogar. Det gläder mig att vi har kunnat göra detta.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Motioner
2002/03:N13–N16 till näringsutskottet
2002/03:Fi28 till finansutskottet

13 § Förnyad bordläggning

Föredrogs och bordlades åter
Justitieutskottets betänkanden 2002/03:JuU14 och JuU15
Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2002/03:MJU16

14 § Bordläggning

Anmälades och bordlades
Finansutskottets betänkanden
2002/03:FiU15 Gallring av uppgifter i kreditupplysningar
2002/03:FiU16 Riksdagens revisorers årsredovisning för 2002

Arbetsmarknadsutskottets betänkande
2002/03:AU6 Statens ansvarsnämnd och arbetsrättsliga frågor

Utrikes-, miljö- och jordbruksutskottets betänkande
2002/03:UMJU1 Johannesburg – FN:s världstoppmöte om hållbar ut-
veckling

15 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 12 maj

2002/03:914 av *Maria Larsson* (kd) till statsrådet Lars-Erik Lövdén
Finansiering av LSS-kostnader

den 13 maj

2002/03:915 av *Susanne Eberstein* (s) till statsrådet Berit Andnor
Textremsor för synskadade

2002/03:916 av *Carina Hägg* (s) till utbildningsminister Thomas Östros
Fristående skolor på konfessionell grund

2002/03:917 av *Carina Hägg* (s) till utrikesminister Anna Lindh
Demokratiska republiken Kongo

2002/03:918 av *Gunilla Tjernberg* (kd) till kulturminister Marita Ulv-
skog

Bibelöversättning för döva

2002/03:919 av *Henrik Westman* (m) till försvarsminister Leni Björklund
Tjurkö

2002/03:920 av *Siv Holma* (v) till statsrådet Hans Karlsson
Arbetsmarknadspolitiska åtgärder

2002/03:921 av *Ingegerd Saarinen* (mp) till miljöminister Lena Som-
mestad

Alternativa sträckningar av Botniabanan

2002/03:922 av *Lennart Fremling* (fp) till statsrådet Ulrica Messing
SJ:s biljetthantering och biljettsystem

2002/03:923 av *Rolf Gunnarsson* (m) till statsrådet Ulrica Messing
Nationellt kommunikationssystem

2002/03:924 av *Ingegerd Saarinen* (mp) till näringsminister Leif Pagrot-
sky

Handlingsplan för regelförenklingsarbetet

2002/03:925 av *Ingegerd Saarinen* (mp) till näringsminister Leif Pagrot-
sky

Regeländringar för småföretagens skull

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 20 maj.

Prot. 2002/03:102
13 maj

16 § Kammaren åtskildes kl. 19.14.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdet början till ajourneringen kl. 16.31 och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

PER PERSSON

/Monica Gustafson

1 § Justering av protokoll.....	1
2 § Meddelande om ändring i kammarens sammanträdesplan	1
3 § Svar på interpellation 2002/03:250 om piratkopierade programkort för betal-TV	1
Anf. 1 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s).....	1
Anf. 2 LENNART KOLLMATS (fp).....	2
Anf. 3 LENA ADELSON LILJEROTH (m)	3
Anf. 4 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s).....	4
Anf. 5 LENNART KOLLMATS (fp).....	5
Anf. 6 LENA ADELSON LILJEROTH (m)	5
Anf. 7 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s).....	5
Anf. 8 LENNART KOLLMATS (fp).....	6
4 § Svar på interpellation 2002/03:255 om skillnader i de kommunala musikkoleavgifterna.....	6
Anf. 9 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s).....	6
Anf. 10 CECILIA WIKSTRÖM (fp).....	7
Anf. 11 RUNAR PATRIKSSON (fp)	8
Anf. 12 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s).....	9
Anf. 13 CECILIA WIKSTRÖM (fp).....	10
Anf. 14 RUNAR PATRIKSSON (fp)	10
Anf. 15 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s).....	11
Anf. 16 CECILIA WIKSTRÖM (fp).....	12
5 § Svar på interpellation 2002/03:317 om rehabilitering i särskilt boende.....	12
Anf. 17 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	12
Anf. 18 MAGDALENA ANDERSSON (m).....	14
Anf. 19 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	15
Anf. 20 MAGDALENA ANDERSSON (m).....	16
Anf. 21 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	17
Anf. 22 MAGDALENA ANDERSSON (m).....	18
Anf. 23 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	19
6 § Svar på interpellation 2002/03:278 om öppenheten i de statliga företagen	19
Anf. 24 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s).....	19
Anf. 25 MIKAEL ODENBERG (m).....	21
Anf. 26 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s).....	22
Anf. 27 MIKAEL ODENBERG (m).....	23
Anf. 28 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s).....	24
Anf. 29 MIKAEL ODENBERG (m).....	25
Anf. 30 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s).....	25
7 § Svar på interpellation 2002/03:311 om företagsklimatet.....	26
Anf. 31 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s).....	26
Anf. 32 MARIA LARSSON (kd).....	27
Anf. 33 TOBIAS KRANTZ (fp)	28
Anf. 34 BENGT-ANDERS JOHANSSON (m)	29

Anf. 35	Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s)	31
Anf. 36	MARIA LARSSON (kd)	32
Anf. 37	TOBIAS KRANTZ (fp)	33
Anf. 38	BENGT-ANDERS JOHANSSON (m)	33
Anf. 39	Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s)	34
Anf. 40	MARIA LARSSON (kd)	35
8 §	Svar på interpellation 2002/03:259 om självmordsrisk enligt utlänningslagen	36
Anf. 41	Statsrådet JAN O KARLSSON (s)	36
Anf. 42	KALLE LARSSON (v)	37
Anf. 43	Statsrådet JAN O KARLSSON (s)	38
Anf. 44	KALLE LARSSON (v)	39
Anf. 45	Statsrådet JAN O KARLSSON (s)	40
Anf. 46	KALLE LARSSON (v)	40
	Ajournering	41
	Återupptagna förhandlingar	41
9 §	Svar på interpellation 2002/03:282 om offer för trafficking	41
Anf. 47	Statsrådet JAN O KARLSSON (s)	41
Anf. 48	TINA ACKETOFT (fp)	43
Anf. 49	HILLEVI ENGSTRÖM (m)	44
Anf. 50	Statsrådet JAN O KARLSSON (s)	45
Anf. 51	TINA ACKETOFT (fp)	46
Anf. 52	HILLEVI ENGSTRÖM (m)	46
Anf. 53	Statsrådet JAN O KARLSSON (s)	47
Anf. 54	TINA ACKETOFT (fp)	48
Anf. 55	Statsrådet JAN O KARLSSON (s)	48
10 §	Svar på interpellation 2002/03:283 om anhöriginvandring	49
Anf. 56	Statsrådet JAN O KARLSSON (s)	49
Anf. 57	ANNE-MARIE EKSTRÖM (fp)	50
Anf. 58	Statsrådet JAN O KARLSSON (s)	51
Anf. 59	ANNE-MARIE EKSTRÖM (fp)	52
Anf. 60	Statsrådet JAN O KARLSSON (s)	53
Anf. 61	ANNE-MARIE EKSTRÖM (fp)	54
Anf. 62	Statsrådet JAN O KARLSSON (s)	54
11 §	Svar på interpellation 2002/03:305 om bevarande av naturskog	55
Anf. 63	Miljöminister LENA SOMMESTAD (s)	55
Anf. 64	INGEGERD SAARINEN (mp)	56
Anf. 65	Miljöminister LENA SOMMESTAD (s)	57
Anf. 66	INGEGERD SAARINEN (mp)	58
Anf. 67	Miljöminister LENA SOMMESTAD (s)	58
Anf. 68	INGEGERD SAARINEN (mp)	59
Anf. 69	Miljöminister LENA SOMMESTAD (s)	60
12 §	Hänvisning av ärenden till utskott	60
13 §	Förnyad bordläggning	60
14 §	Bordläggning	60
15 §	Anmälan om frågor för skriftliga svar	61

